

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ**

**Η Ρωσική εξωτερική πολιτική υπό το πρίσμα της γεωπολιτικής
θεωρίας του Ευρασιανισμού από το 1998-2015.**

ΜΠΑΛΑΝΟΣ ΗΛΙΑΣ

Διπλωματική εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς, ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος στις Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Σπουδές.

Επιβλέπων καθηγητής: Δρ. Ανδρέας Λιαρόπουλος

ΠΕΙΡΑΙΑΣ 2022

**UNIVERSITY OF PIRAEUS
DEPARTMENT OF INTERNATIONAL AND
EUROPEAN STUDIES**

**MASTER PROGRAM IN INTERNATIONAL AND
EUROPEAN STUDIES**

**The Russian Foreign Policy in the light of geopolitical
theory of Eurasianism from 1998-2015.**

BALANOS ILIAS

**Master Thesis submitted to the Department of International and European Studies of
the University of Piraeus in partial fulfillment of the requirements for the degree of
Master of International and European Studies.**

Supervisor : Dr. Andrew Liaropoulos

PIRAEUS 2022

Ο Ηλίας Μπαλάνος του Βαίου δηλώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον, τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος. The intellectual work fulfilled and submitted based on the delivered master thesis is exclusive property of mine personally. Appropriate credit has been given in this diploma thesis regarding any information and material included in it that have been derived from other sources. I am also fully aware that any misrepresentation in connection with this declaration may at any time result in immediate revocation of the degree title.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	4
Εισαγωγή.....	5
Κεφάλαιο 1 : Ρεύματα σκέψης της Ρωσικής εξωτερικής πολιτικής.....	6
1.1 Δυτικιστές.....	6
1.2 Κρατιστές.....	7
1.3 Ευρασιανιστές.....	8
Κεφάλαιο 2 : Η εξέλιξη του Ευρασιανισμού.....	9
2.1 Οι ρίζες του Ευρασιανισμού.....	9
2.2 Κλασικός Ευρασιανισμός.....	10
2.3 Η επανεμφάνιση του Ευρασιανισμού : Νέο-Ευρασιανισμός.....	12
Κεφάλαιο 3 : Ο Ευρασιανισμός στην Ρωσική εξωτερική πολιτική 1998-2015.....	17
3.1 Δεύτερος πόλεμος στη Τσετσενία και Πόλεμος στο Κόσοβο.....	19
3.1.1 Πόλεμος στο Κόσοβο	19
3.1.2 Δεύτερος Πόλεμος στη Τσετσενία.....	21
3.2 Εποχή Πούτιν και η νέα στρατηγική ασφαλείας.....	23
3.3 Προεδρία Μεντβεντεφ και Πόλεμος στη Γεωργία.....	27
3.4 Νέα εθνική στρατηγική Ρωσίας μέχρι το 2020.....	31
3.5 Προσάρτηση Κριμαίας και Ευρασιατική Οικονομική Ένωση.....	35
Συμπεράσματα.....	38
Παράρτημα.....	40
Βιβλιογραφία.....	43

Περίληψη

Στη μελέτη που ακολουθεί εξετάζεται η Ρωσική εξωτερική πολιτική από την οπτική της γεωπολιτικής θεωρίας του Ευρασιανισμού, μέσα σε ένα περιορισμένο χρονικό σημείο, από το 1998 έως το 2015. Αναλύονται σημαντικές πτυχές του Ευρασιανισμού, όπως τον τρόπο με τον οποίο αυτή η θεωρία εξελίχθηκε ανά δεκαετίες και εστιάζεται η έρευνα στις περιπτώσεις όπου η Ευρασιανική θεωρία εφαρμόζεται στις διάφορες εκφάνσεις της εξωτερικής πολιτικής της Ρωσικής Ομοσπονδίας.

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται μια γενική εικόνα των ρευμάτων σκέψης στη Ρωσική εξωτερική πολιτική, κατηγοριοποιώντας τα σε τρεις κατηγορίες, τους Δυτικιστές, τους Κρατιστές και τους Ευρασιανιστές. Αναλύονται ξεχωριστά τα τρία ρεύματα σκέψης παραθέτοντας μια ιστορική αναδρομή στις ρίζες τους και αναφέροντας μερικά παραδείγματα εμβληματικών μορφών που ξεχώρισαν στην κάθε περίπτωση.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μια εκτενής ανάλυση του Ευρασιανικού ρεύματος από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα μέχρι σήμερα. Η θεωρία του Ευρασιανισμού κατηγοριοποιείται από την συγκεκριμένη διατριβή σε τρεις φάσεις. Αρχικά, οι ρίζες της προέρχονται από τους Σλαβόφιλους του 19^{ου} αιώνα, έπειτα στις αρχές του 20^{ου} αιώνα έχουμε τους Ρώσους εμικρέδες που αποτυπώνουν τις απόψεις τους εκτός της Ρωσίας και κάνουν ευρέως γνωστό το κίνημα των Ευρασιανιστών. Τέλος, μετά από λίγες δεκαετίες διακοπής της δράσης του κινήματος, το κίνημα μετά την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης παίρνει μια νέα μορφή με το όνομα Νέο-Ευρασιανισμός και έρχεται να δώσει μια νέα πρόταση, για το δρόμο που θα πρέπει να ακολουθήσει η Ρωσική Ομοσπονδία, μιλώντας πλέον με γεωπολιτικούς όρους.

Το τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο αφορά την Ρωσική εξωτερική πολιτική, όπως εφαρμόστηκε από το 1998 έως το 2015. Μέσω αυτής της ανάλυσης προσπαθεί να τονιστεί ο Ευρασιανικός χαρακτήρας αυτών των πολιτικών σε μια σημαντική περίοδο για την Ρωσική Ομοσπονδία που προσπαθούσε να βρει τις κατάλληλες πολιτικές στρατηγικές. Οι εθνικές στρατηγικές και επιλογές παρέμβασης στα πρώην Σοβιετικά κράτη αποτελούν μια ακράδαντη απόδειξη του Ρωσικού πολιτικού τρόπου σκέψης και του γενικότερου αναθεωρητισμού που υπήρχε στις ηγεσίες.

Ολοκληρώνοντας την μελέτη, γίνεται μια σύνδεση της θεωρίας του Ευρασιανισμού, που διατυπώθηκε στην αρχή, με τη Ρωσική εξωτερική πολιτική, η οποία εφαρμόστηκε στο χρονικό διάστημα που επιλέχθηκε, ώστε να διαπιστώσουμε το βαθμό με τον οποίο αυτά τα δυο συμβάδισαν και αν όντως το συγκεκριμένο ρεύμα σκέψης έχει διαδραματίσει αξιόλογη επιρροή στο Ρωσικό πολιτικό σύστημα.

Εισαγωγή

Μετά από 31 χρόνια από την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, η Ρωσική Ομοσπονδία συνεχίζει την πορεία της μέσα σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο κόσμο, αυτή τη φορά πολυπολικό. Η αναζήτηση της θέσεως, που θα έχει η Ρωσία στον καινούριο κόσμο μετά από την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης, αποτέλεσε ένα μεγάλο αίνιγμα για τους πρώτους κυβερνώντες όσο και για τον υπόλοιπο κόσμο που έβλεπε μια τεράστια και αχανή χώρα να βαδίζει σε νέα μονοπάτια έχοντας λίγες επιλογές διαθέσιμες. Η επιλογή της τελικά να ταυτιστεί με τις δυτικές επιρροές, όσον αφορά την διακυβέρνηση του κράτους μέσου του συστήματος της Ομοσπονδίας και της Δημοκρατίας, έθεσε τα πρώτα θεμέλια της νέας αυτής χώρας, χάνοντας πια δεκαπέντε ανεξάρτητα κράτη από τον κορμό της.

Η Ρωσική Ομοσπονδία έδωσε τις βασικές ελευθερίες στο λαό της, όπως αυτή της θρησκείας, της ελεύθερης αγοράς και την επιλογή του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι. Στον κόσμο, γενικότερα, η δεκαετία του 1990 ήταν μια δεκαετία αλλαγής ισχύος και σημαντικών ανακατατάξεων περνώντας σε ένα πόλο ισχύος, αυτόν των ΗΠΑ, λόγω της πτώσης της Σοβιετικής Ένωσης. Η διάλυση του Συμφώνου της Βαρσοβίας και η επέκταση του ΝΑΤΟ προς ανατολάς, καθιέρωσε την παντοδυναμία των ΗΠΑ.

Όσον αφορά τις θεωρίες των διεθνών σχέσεων, μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης επικράτησε μια αισιόδοξη φιλελεύθερη θεωρία, που υποστήριζε το τέλος της ιστορίας (Fukuyama) και την επικράτηση της παγκόσμιας ειρήνης μέσω ενός μονοπολικού συστήματος. Αντίθετα, δεν ήταν λίγες οι φωνές που υποστήριζαν ότι θα αναδυθούν νέοι πόλοι ισχύος που θα εξισορροπήσουν την Αμερικάνικη ισχύ (Mearsheimer). Ακόμα και ο Samuel Huntington υποστήριξε ότι θα δημιουργηθούν νέες διαμάχες, που θα έχουν ως βάση τις θρησκείες και τους πολιτισμούς και όχι τις ιδεολογίες, χωρίζοντας τον κόσμο ανάλογα με τις πεποιθήσεις του.

Σήμερα έχει γίνει κατανοητό ότι το τέλος της ιστορίας δεν ήρθε, αλλά αντίθετα ένας νέος κόσμος πολυπολικός έχει αναδυθεί με κύριους πρωταγωνιστές τις ΗΠΑ, Ρωσία, και Κίνα. Η Ρωσία κατόρθωσε να ξεπεράσει τα προβλήματα και να ανακάμψει φτάνοντας σήμερα να αποτελεί πάλι απειλή για τις ΗΠΑ, έχοντας πλέον μικρότερη επιρροή στον κόσμο σε σχέση με την ΕΣΣΔ.

Στη παρακάτω μελέτη θα εξετάσουμε πιο αναλυτικά τα ρεύματα σκέψης που επικράτησαν στη Ρωσική Ομοσπονδία και πιο συγκεκριμένα θα αναλυθεί σε βάθος η θεωρία του Ευρασιανισμού, η Ρωσική εξωτερική πολιτική από το 1998 έως το 2015 και τέλος, θα διαπιστώσουμε το βαθμό κατά τον οποίο ο Ευρασιανισμός έχει επηρεάσει το Ρωσικό πολιτικό σύστημα.

Κεφάλαιο 1 : Ρεύματα σκέψης της Ρωσικής εξωτερικής πολιτικής

Η Ρωσική εξωτερική πολιτική εξελίχθηκε ανά περιόδους υπό το πρίσμα διαφορετικών ρευμάτων σκέψης, ανάλογα με την χρονολογία και την κατάσταση του πολιτικού συστήματος στη χώρα. Το κάθε ένα από αυτά έθετε τις δικές του προτεραιότητες για την κατεύθυνση που θα έπρεπε να ακολουθήσει η χώρα. Μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης επικράτησε μια αναστάτωση στο εσωτερικό της χώρας για την κατεύθυνση που θα έχει η χώρα είτε προς Ανατολάς είτε αντιγράφοντας ένα μοντέλο δυτικών χαρακτηριστικών. Η αλλαγή, από ένα απολυταρχικό κομμουνιστικό καθεστώς σε ένα δημοκρατικό μοντέλο διακυβέρνησης, δεν έγινε αυτόματα και χωρίς κόστος. Η Ρωσική εξωτερική πολιτική μετά το 1991 επηρεάστηκε όχι μόνο από τον πρόεδρο της Ρωσικής ομοσπονδίας αλλά και από ομάδες συμφερόντων που ενεργούσαν στο εσωτερικό της χώρας. Ούσα, λοιπόν, μια νέα δημοκρατική χώρα, οι απόψεις και τα πολιτικά debate των κατά τόπους ομάδων της άλλαξαν γρήγορα και απότομα τις πολιτικές σε σχέση με πιο εδραιωμένες δημοκρατίες και η διάλυση της Σοβιετικής ένωσης άφησε ένα πολιτιστικό τραύμα στη νέα Ρωσική Ομοσπονδία.¹

Στη συγκεκριμένη διατριβή θα χωριστούν τα ρεύματα σκέψης σε τρεις κατηγορίες, αν και σε άλλες έρευνες μπορούν να χωριστούν σε περισσότερες ανάλογα την υποκειμενική οπτική που διαθέτει ο κάθε ερευνητής. Τα τρία ρεύματα είναι i) Δυτικιστές (westernizers), ii) Κρατιστές (statists), iii) Ευρασιανιστές (Eurasianists).

1.1 Δυτικιστές

Για τους Δυτικιστές (*zapadniki*) ή Ατλαντιστές ή φιλελεύθερους, η Ρωσία πρέπει να ακολουθήσει το Δυτικό πρότυπο οικονομίας και διακυβέρνησης και να αναπτύξει ισχυρότερους δεσμούς με τη Δύση. Ακόμα, θεωρούν τον δυτικό πολιτισμό έναν προοδευτικό πολιτισμό που θα πρέπει να αντιγραφεί και να ενσωματωθεί στη Ρωσική κουλτούρα. Τα Ευρωπαϊκά ινστιτούτα και οι θεσμοί θα συμβουλεύουν και η ελεύθερη αγορά θα διέπει τη σχέση της Ρωσίας με τις χώρες της Ευρασίας.² Για τους Δυτικιστές η πρόοδος και η ανάπτυξη της Ρωσίας ήρθε έπειτα από την αλληλεπίδρασή της με τις Δυτικές χώρες, όπως στην εποχή του Μεγάλου Πέτρου, του Αλεξάνδρου II και τελευταία με τον Μιχαήλ Γκορμπατσόφ.

Ένας από τους πρώτους εκφραστές της Δυτικής κατεύθυνσης της Ρωσίας ο Pyotr Chaadaev είτε πως η μεγαλύτερη αδυναμία της Ρωσίας ήταν ότι δεν πέρασε ποτέ από το στάδιο του Μεσαίωνα και της Αναγέννησης και ότι έπρεπε να ακολουθήσει ένα διαφορετικό στάδιο άναρχης μετάβασης, για να φτάσει την Δύση. Στο βιβλίο του η Απολογία του Τρελού (1836) περιγράφει αυτή την άναρχη μετάβαση, κάτι το οποίο ακολουθήθηκε από τους πρώτους μεταρρυθμιστές της μετά- Σοβιετικής εποχής.³ Το 2002 ο Dmitri Trenin στο βιβλίο του «Το τέλος της Ευρασίας» έκανε ιδιαίτερη μνεία στην Ευρωπαϊκή ταυτότητα της Ρωσίας και στο

¹ A.P. Tsygankov, 2003, Mastering space in Eurasia: Russia's geopolitical thinking after the Soviet break-up, *Communist and Post-Communist Studies* 36, σελ 101–127.

² Hanna Smith, 2014, Russian Greatpowerness: Foreign policy, the Two Chechen Wars and International Organisations, σελ. 62-63.

³ Nikolas K. Gvosdev, 2007, Russia: “European But Not Western?”, σελ. 3.

φιλελεύθερο μοντέλο που θα πρέπει να αντιγράψει. Όπως αναφέρει και στο βιβλίο του, η Ρωσία βρίσκεται στα σύνορα μεταξύ μεταμοντέρνου, μοντέρνου και προ-μοντέρνου κόσμου και θα πρέπει να διαλέξει ένα μονοπάτι, αυτό της Ευρωπαϊκής ενσωμάτωσης. Σε ό,τι αφορά την στρατηγική που θα πρέπει να ακολουθήσει η Ρωσική ομοσπονδία υποστηρίζει ότι η εμμονή της Ρωσίας με το αυτοκρατορικό παρελθόν θα πρέπει να εκλείψει και να αφήσει πίσω της τον ιμπεριαλισμό.⁴

Σε πολιτικό επίπεδο, ο Andrei Koryzev, ο πρώτος υπουργός εξωτερικών της Ρωσικής Ομοσπονδίας, υπήρξε ένας από τους πρώτους πολιτικούς που εφάρμοσε φιλοδυτικές πολιτικές στην θητεία του και ανέπτυξε σχέσεις εμπιστοσύνης με τις Δυτικές χώρες. Η εποχή Γκορμπατσόφ και η εποχή Γιέλτσιν υπήρξαν οι κατά κόρον φιλοδυτικές στάσεις της Ρωσικής Ομοσπονδίας απέναντι στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ.⁵

Συνοψίζοντας, η Ρωσική ομοσπονδία σύμφωνα με τους Δυτικιστές θα πρέπει να μην σκέφτεται με γεωπολιτικούς όρους ανασχεσης και εξισορρόπησης ισχύος, αλλά να έχει ως προτεραιότητα την οικονομική αλληλεπίδραση με την Δύση και την τόνωση των εμπορικών συναλλαγών. Ουσιαστικά, οφείλει να αναπτύξει σχέσεις win-win και όχι ανταγωνισμού με τον κόσμο, ώστε να ωφεληθούν όλοι. Το αυτοκρατορικό της παρελθόν θα πρέπει να ξεχαστεί, ώστε να προσαρμοστεί στον καινούριο κόσμο.⁶

1.2 Κρατιστές

Με τον όρο Κρατιστές ή Πραγματιστές ή Stabilizers εννοούμε τους εκπροσώπους της ρεαλιστικής σχολής σκέψης. Κύριες προτεραιότητες αυτής της σχολής είναι η δημιουργία ενός ισχυρού κράτους που ανταποκρίνεται στο άναρχο διεθνές σύστημα. Το ισχυρό κράτος θα αποτελείται από κρατική κυριαρχία μέσω ενός κεντρικού συστήματος διοίκησης και μεγάλο μέρος κρατικών επιχειρήσεων που θα είναι υπεύθυνο για την διατήρηση της τάξης εντός και εκτός των συνόρων, αυτή η κυριαρχία θα εφαρμόζεται και στο εγγύς εξωτερικό και τις πρώην Κομμουνιστικές χώρες, ώστε να διασφαλιστεί η ασφάλεια του κράτους.

Όπως αναφέρουν και ο Βλαντισλαβφ και ο Καραγκάνοφ στο κείμενό τους το 1992 : «Μια αποφασιστική συνιστώσα της νέα Ρωσικής αποστολής θα πρέπει να διασφαλίζει, με την βοήθεια της παγκόσμιας κοινότητας ότι ο πρώην Σοβιετικός χώρος δεν θα γίνει μια γεωστρατηγική τρύπα που θα παράγει αστάθεια και πολέμους και τελικώς θα οδηγήσει την ανθρωπότητα στη εξαφάνιση.»⁷

Η κύρια διαφορά με τους Δυτικιστές έγκειται στην αντίληψη, ότι η διεθνείς σχέσεις είναι zero-sum game και απαιτείται η εξισορρόπηση, ώστε να μην υπάρχει μόνο μια μεγάλη δύναμη. Ακόμα, οι Κρατιστές δεν θεωρούν την Δύση εχθρό, αφού η Ρωσία συνεργάζεται

---

⁴ A.P. Tsygankov, 2003, Mastering space in Eurasia: Russia's geopolitical thinking after the Soviet break-up, Communist and Post-Communist Studies 36 , σελ 113-115.

⁵ Anne Beitane, 2013, Understanding Russia's Foreign Policy Rationale, Latvijas Ārpolitikas Institutūs

⁶ Σκοτινιώτης, Α. 2017, "Η πολιτική της Ρωσίας στον Καύκασο και η θέση της Ελλάδας", Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, σελ. 73.

⁷ Alexander and Sergey A. KARAGANOV (1992) The Idea of Russia. International Affairs (Moscow) 38(12), σελ.30-36.

χρόνια με τις Δυτικές χώρες, χωρίς να έχει απειληθεί η ακεραιότητά της.⁸ Μέσω της κυριαρχίας του κράτους στην ευρύτερη περιοχή της Ευρασίας θα υπάρχει ένας έμμεσος έλεγχος του εγγύς εξωτερικού με ήπια μέσα.⁹

Αυτή η σχολή σκέψης προέρχεται από τον 19^ο αιώνα όπου ο κόσμος φαινόταν ως ένα μέρος εχθρικών κρατών που πρέπει να εξισορροπήσουν τους εχθρούς, ώστε να επιτευχθεί ειρήνη. Πρώτοι εκφραστές αυτής της λογικής ήταν ο Γκουμιλιεφ και ο Σαβιντσκι, οι οποίοι αποτέλεσαν και τους πρώτους εκφραστές του Ευρασιανισμού. Σε αυτή την κατηγορία ανήκει και ο Kamaludin Gadzhiiyev, ο οποίος το 2000 έγραψε ένα βιβλίο με τίτλο «Εισαγωγή στη Γεωπολιτική», στο οποίο αναλύει την θέση της Ρωσίας στην Ευρασία και τον τρόπο με τον οποίο η Ρωσία θα πρέπει να κινηθεί στρατηγικά, ώστε να εξασφαλίσει την ασφάλεια της. Είναι ξεκάθαρο ότι αναφέρεται καθαρά με γεωπολιτικούς όρους ισχύος και εξισορρόπησης, γι' αυτό και το βιβλίο αποτελεί ένα εγχειρίδιο της Ρωσικής ρεαλιστικής σχολής.¹⁰

Τέλος, αυτή η σχολή σκέψης μαζί με τον Ευρασιανισμό που θα δούμε παρακάτω έχουν διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής της Ρωσικής ομοσπονδίας. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι πολιτικές που ακολούθησε ο Γεβγκένι Πριμακόφ στην θητεία του ως Υπουργός εξωτερικών και πρόσφατα πολλές από τις πολιτικές του Βλαντίμιρ Πούτιν, που χαρακτηρίζονται ως πραγματιστικές.¹¹

1.3 Ευρασιανιστές

Η σχολή σκέψης του Ευρασιανισμού έχει περάσει διαφορετικά στάδια και ερμηνείες από την αρχή της. Ως όρος αναφέρεται στην ιδιαιτερότητα της Ρωσίας να βρίσκεται ανάμεσα στην Ευρώπη και την Ασία και να είναι μια μίξη πολιτιστική ανάμεσα στους Σλάβους και τους Τουρκο-μουσουλμάνους. Στόχος της Ρωσίας είναι να ακολουθήσει τα Ασιατικά χαρακτηριστικά της και όχι τα Ευρωπαϊκά. Ακόμα, ως θεωρία υποστηρίζει ότι η Ρωσία δεν βρίσκεται στην περιφέρεια της Ευρώπης αλλά σε ένα μέσο χώρο τον « τρίτο χώρο».¹² Ο «τρίτος χώρος» λειτουργεί και ως δικαιολογία, ώστε η Ρωσία να γίνει ένας ανεξάρτητος πόλος στο διεθνές σύστημα. Ακόμα, αυτός ο χώρος μπορεί να ταυτιστεί με τις θεωρίες του Halford Mackinder, που αναφέρει ότι όποιος ελέγχει το heartland ή την pivot area τότε αυτός είναι ο ισχυρότερος δρών του διεθνούς συστήματος.¹³ Ο Νέο-Ευρασιανιστής Αλεξάντερ Ντούγκιν αναφέρεται στον Ρωσικό Ευρασιανισμό ως «μια μη δυτική θεωρία των

---

⁸ A.P. Tsygankov, 2003, Mastering space in Eurasia: Russia's geopolitical thinking after the Soviet break-up, Communist and Post-Communist Studies 36, σελ 108.

⁹ Hanna Smith, 2014, Russian Greatpowerness: Foreign policy, the Two Chechen Wars and International Organisations, σελ. 62.

¹⁰ Σκοτινιώτης, Α. 2017, «Η πολιτική της Ρωσίας στον Καύκασο και η θέση της Ελλάδας», Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, σελ. 84-86.

¹¹ Pihla Bernier, 2018, Yevgeny Primakov's Operational Code and Russian Foreign Policy, Master Thesis, University of Tampere.

¹² Marlene Laruelle, 2008, Russian Eurasianism: An Ideology of an Empire, trans. Mischa Gabowitsch (Washington, D.C.: Woodrow Wilson Center Press), I.

¹³ Steven K. Voytek, 2012, Eurasianist Trends in Russian Foreign Policy: A Critical Analysis Policy: A Critical Analysis, σελ. 4-5.

διεθνών σχέσεων, μια τέταρτη πολιτική θεωρία πέρα των κύριων πολιτικών θεωριών (Φιλελευθερισμό, Φασισμό, Κομμουνισμό) και μια θεωρία του πολυπολικού κόσμου.»¹⁴

Η θεωρία του Ευρασιανισμού χωρίζεται σε 3 μέρη : το κίνημα των σλαβόφιλων στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, τον κλασικό Ευρασιανισμό, όπως αυτός έχει διατυπωθεί από το 1920 μέχρι περίπου το 1930, και τον Νέο- Ευρασιανισμό που ήρθε στο φως μετά την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης (1991). Οι τρεις αυτές περιόδους έχουν αρκετές διαφοροποιήσεις που οφείλονται κυρίως στην πολιτικο-κοινωνική κατάσταση της χώρας. Αρχικά, το κίνημα των σλαβόφιλων αναφέρθηκε στην ιδιαιτερότητα που έχει ο Ρωσικός πολιτισμός για να αναπτυχθεί, την σημασία της Ορθοδοξίας στην Ρωσική ιστορία και τον πολιτισμό που στέκεται στον αντίποδα του Καθολικισμού και του Προτεσταντισμού. Κύριοι εκφραστές και πρωτοπόροι του κινήματος ήταν ο Πιοτρ και Ιβαν Κιρεγεβσκι, ο Αλεξέγεφ Χομιακοφ και ο Ιβάν Αξάκοφ, που υποστήριζαν ότι η Ρωσία δεν είναι ένα κράτος-έθνος αλλά μια αυτοκρατορία βασισμένη στην ορθοδοξία. Ο κλασικός Ευρασιανισμός, που εκφράστηκε πρώτα από τους Ρώσους εμικρέδες, όπως ο Νικολάι Τρουμπετζκόι (1920)¹⁵ και ο Πιερ Σαβίτσκι (1921)¹⁶, και υιοθέτησε πολλά στοιχεία από τους σλαβόφιλους, τόνισε την σημαντικότητα της Ασιατικής πλευράς της Ρωσίας, όπως και το ευρύ φάσμα εθνών που περιλαμβάνει. Αυτός ήταν και ο λόγος που επέμεναν στον όρο Ευρασία. Τέλος, ο Νέο-Ευρασιανισμός, που αναδύθηκε μετά την διάλυση της ΕΣΣΔ με κύριο εκφραστή τον Αλεξάντερ Ντούγκιν, έδωσε νέα πολιτική ώθηση στο κίνημα του Ευρασιανισμού, μιλώντας πλέον με γεωπολιτικούς στόχους και πολιτικούς, όπως η καθιέρωση μιας οργανικής δημοκρατίας και μοντερνισμού του κράτους χωρίς την ανάγκη της Δυτικοποίησης και εισήγαγε μια νέα έννοια στην εξωτερική πολιτική της Ρωσίας, αυτή των σφαιρών επιρροής.¹⁷

Στο παρακάτω κεφάλαιο θα γίνει εκτενής αναφορά στον Ευρασιανισμό και θα αναλυθεί εις βάθος η εξέλιξή του όπως και οι κύριοι εκφραστές του.

---

¹⁴ Dugin, A. G. (2022). Eurasianism as a Non-Western Episteme for Russian Humanities: Interview with Alexander G. Dugin, Dr. of Sc. (Political Sciences, Social Sciences), Professor, Leader of the International Eurasian Movement. Interviewed by M.A. Barannik. Vestnik RUDN. International Relations, 22(1), 142—152. <https://doi.org/10.22363/2313-0660-2022-22-1-142-152>

¹⁵ N.S. Trubetzkoy, 1921, Europe and Mankind, Russian-Bulgarian Book Publishing House.

¹⁶ P.N. Savitsky, 1997, Continent Eurasia, Agraf, Moscow.

¹⁷ Jafe Arnold and John Stachelski, 2020, Foundations of Eurasianism, Prav publishing, Volume I, σελ. 24-53.

Κεφάλαιο 2 : Η εξέλιξη του Ευρασιανισμού

Peter Chaadaev 1829 : “ We don’t belong to any of the great families of the human race; we are neither of the West nor of the East, and we have not the traditions of either”

2.1 Οι ρίζες του Ευρασιανισμού

Η θεωρία του Ευρασιανισμού εμφανίζεται στη βιβλιογραφία κυρίως την δεκαετία του 1920, με κύριους εκφραστές τους Ρώσους μετανάστες που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την χώρα λόγω της Οκτωβριανής Επανάστασης. Όμως, οι Σλαβόφιλοι πριν την εμφάνιση των κλασικών Ευρασιανιστών έδωσαν τα πρώτα ψήγματα που έγιναν αντιληπτά με τους ριζοσπάστες Σλαβόφιλους, όπως ο Νικολάι Ντανιλέφκι, ο Κωνσταντίν Λεόντιεφ, ο Ιβάν Αζάκοφ, ο Αλεξέι Χομιάκοφ και ο Φιοντόρ Ντοστογιέφκι. Οι πρώτοι εκφραστές του Σλαβόφιλου κινήματος έδωσαν το έναυσμα και μίλησαν για το ξεχωριστό δρόμο ανάπτυξης που θα πρέπει να ακολουθήσει η Ρωσία, τον σλαβισμό, ο οποίος θα πρέπει να καθοδηγεί όλες τις εκφάνσεις του Ρωσικού κράτους και για την ιδιαιτερότητα του Ρωσικού πολιτισμού που αντιτίθεται στον Ρωμαιοκαθολισμό.¹⁸

Ο Σλαβισμός από το 1830 έως το 1850 έδωσε την λύση που έψαχνε το Ρωσικό κράτος για το δρόμο που θα έπρεπε να ακολουθήσει η χώρα, δηλαδή έναν δρόμο βασισμένο στα Ευρωπαϊκά πρότυπα ή κάποιον διαφορετικό. Το διαφορετικό δρόμο που διάλεξε τον ταύτισε με την ορθόδοξη εκκλησία και με τον Σλαβικό πολιτισμό. Ο Ευρασιανισμός μπορεί να έχει στοιχεία του Σλαβισμού, όμως οι διαφορές είναι αρκετές. Το κίνημα του Ευρασιανισμού απορρίπτει τη μοναδικότητα του σλαβικού πολιτισμού και στη θέση του υποστήριζαν ότι οι πολιτισμοί των Τουρανικών εθνοτήτων έχουν περισσότερα κοινά στοιχεία από ότι δυτικοί σλάβικοι πολιτισμοί. Ακόμα, άλλη μια ειδοποιός διαφορά έγκειται στην απόρριψη του κοινοτικού τρόπου ζωής, ο οποίος εκφραζόταν ιδιαίτερα από τους Σλαβόφιλους.¹⁹ Όπως και να έχει οι Ευρασιανιστές έδωσαν τις εξηγήσεις και τον τρόπο, ώστε η Ρωσία να ξεφύγει από το Σλαβικό στοιχείο και να περιλάβει και άλλους πολιτισμούς, όπως είχε συμβεί με την Μογγολική Αυτοκρατορία.²⁰

2.2 Κλασικός Ευρασιανισμός

Ο κλασικός Ευρασιανισμός ξεκίνησε από μια εξόριστη κοινότητα ανθρώπων που αναγκάστηκαν να φύγουν από την Ρωσία λόγω της Οκτωβριανής Επανάστασης. Το κίνημα αυτό εμφανίστηκε ως μια απάντηση, την εποχή που η Ρωσία έκανε συμφωνία ειρήνης με τους Ναζί και βρισκόταν σε παρακμή, και ως μια λύση για ένα μέλλον βασισμένο στην

---

¹⁸ Δημήτρης Β. Τριανταφυλλίδης, 2022, Η αυτοκρατορική νοσταλγία της Ρωσίας, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, σελ, 15-16.

¹⁹ Δημήτρης Β. Τριανταφυλλίδης, 2022, Η αυτοκρατορική νοσταλγία της Ρωσίας, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, σελ, 16-17.

²⁰ Steven K. Voytek, 2012, Eurasianist Trends in Russian Foreign Policy: A Critical Analysis Policy: A Critical Analysis, σελ. 6-8.

ιδιαιτερότητα του Ρωσικού πολιτισμού και της ιδεολογίας της γεωγραφίας, στην οποία η Ρωσία περιγράφεται ως τρίτος χώρος. Όλα αυτά έφεραν κοντά ανθρώπους από διαφορετικά επιστημονικά πεδία, για να δώσουν ζωή και λογική στην ιδέα της Ευρασίας. Το κίνημα μπορούμε να πούμε ότι ξεκίνησε με την έκδοση του βιβλίου «Η Ευρώπη και η Ανθρωπότητα» από τον Νικολάι Τρουμπετσκόι (1920).²¹ Το βιβλίο αυτό έκανε ιδιαίτερη μνεία στις διαφορές του Ρωμαϊκο-Γερμανικού κόσμου και του Ασιατικού μαζί με τον Ρωσικό και ασκούσε μία κριτική στην Ευρωπαϊκή ιδεολογία περί οικουμενικών αξιών. Τέλος, ο Τρουμπετσκόι τόνισε ότι οι Ευρωπαίοι δεν αναγνωρίζουν τους άλλους πολιτισμούς ως ίσους.²²

Το 1921, στη Βουλγαρία, έγινε η πρώτη έκδοση μιας συλλογής άρθρων από τους Τρουμπετσκόι, Σαβίτσκι, Φλορόφσκι, και τον Πιότρ Σουβτσίνσκι που ονομάστηκε «Έξοδος προς Ανατολάς. Προαισθήματα και γεγονότα».²³ Αυτή η συλλογή ήταν η πρώτη μαζική έκφραση του κινήματος των Ευρασιαστών προς τον έξω κόσμο για το όραμα τους, το οποίο είχε ως στόχο τον εκμοντερνισμό της χώρας, δηλαδή μια νέα εποχή για τη Ρωσία. Η χρονολογία από το 1920 έως το 1930 υπήρξε μια πολύ εποικοδομητική εποχή για τους πρώτους Ευρασιανιστές, οι οποίοι προχώρησαν και στη έκδοση μιας εβδομαδιαίας εφημερίδας που ονομαζόταν Chronicle και ενός περιοδικού (Versty)²⁴. Η δημιουργία αυτών των δύο μέσων ενημέρωσης έδωσε την ευκαιρία στους Ευρασιανιστές να αναδειχτούν και να επηρεάσουν την κοινή γνώμη με την ιδεολογία τους, που έβρισκε πολλούς ακόλουθους σε όλη την Ευρώπη.

Ένας ακόμα κύριος εκφραστής του Κλασικού Ευρασιανισμού ήταν ο Πιερ Σαβίτσκι, ο οποίος με τα άρθρα του και τα έργα του διαμόρφωσε με τον τρόπο του το κίνημα του Ευρασιανισμού. Οι κύριες ιδέες του βασίστηκαν στα γεω-οικονομικά στοιχεία που αποτελούν την Ευρασία και καθορίζουν το χαρακτήρα της Ρωσίας, σε αντίθεση με την Ευρώπη που καθορίζεται από την ιστορία της. Η «τοπογέννηση», όπως έγραψε, εγκλείει το κοινωνικο-ιστορικό περιβάλλον και το έδαφος σε ένα κοινό κόσμο, αυτόν της Ευρασίας μαζί με τους ανθρώπους που ζουν σε αυτό. Αυτός ο κόσμος καθορίζεται από τα εδάφη της στέπας, όπως κάποτε καθοριζόταν η Μογγολική αυτοκρατορία, έτσι από την Μογγολική γεωπολιτική θα πρέπει να ορίζεται η Ρωσική γεωπολιτική. Γι' αυτό και καταλήγει στο ότι η Ρωσία ήταν και θα είναι μια χερσαία δύναμη. Τέλος, αναφορικά με το Κομμουνιστικό κράτος είναι αντίθετος, διότι αυτό πρεσβεύει την αθεΐα και είναι προϊόν δυτικής πολιτικής θεωρίας.²⁵

Τα κύρια στοιχεία που αποτύπωσαν οι Κλασικοί Ευρασιανιστές είναι τα εξής :

- Ο Ευρασιανισμός αποτελεί μια θεωρία σκέψης βασισμένη στη γεωγραφία.

---

²¹ Marlene Laruelle, 2008, Russian Eurasianism: An Ideology of an Empire, trans. Mischa Gabowitsch (Washington, D.C.: Woodrow Wilson Center Press), I, σελ 17-19.

²² Ray Silvius, 2014, The Russian State, Eurasianism, and Civilisations in the Contemporary Global Political Economy, Journal of Global Faultlines, 2(1), σελ. 44-69.

²³ Jafe Arnold and John Stachelski, 2020, Foundations of Eurasianism, Prav publishing, Volume I, σελ. 25-26.

²⁴ Marlene Laruelle, 2008, Russian Eurasianism: An Ideology of an Empire, trans. Mischa Gabowitsch (Washington, D.C.: Woodrow Wilson Center Press), I, σελ 20.

²⁵ Jafe Arnold and John Stachelski, 2020, Foundations of Eurasianism, Prav publishing, Volume I, σελ. 34-36.

- Δεν περιορίζεται στην Ορθόδοξη πίστη, όπως οι Σλαβόφιλοι, αλλά περιλαμβάνει όλες τις θρησκείες και τους πολιτισμούς που βρίσκονται στην Ευρασία.
- Η Ευρασία δεν έχει καθορισμένα σύνορα.
- Η Ρωσία δεν χρειάζεται να αντιγράψει τον Δυτικό τρόπο ζωής, αλλά θα πρέπει να ακολουθήσει τον ιδιαίτερο δικό της.
- Γεωγραφικά η Ρωσία είναι στον «Τρίτο χώρο» και όχι στην περιφέρεια της Ευρώπης.
- Το οργανικό κράτος θα πρέπει να οικοδομηθεί πάνω σε μία καθορισμένη ιδέα που θα πρέπει να ακολουθείται από όλους. Το καθεστώς θα αποκαλείται Ιδεοκρατία.
- Απορρίπτουν την Καθολικότητα.

Ο Κλασικός Ευρασιανισμός διήρκησε μέχρι τις αρχές του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Τα τελευταία χρόνια οι κύριοι εκφραστές του Ευρασιανισμού εγκατέλειψαν το κίνημα και χωρίστηκαν σε εκείνους που υποστήριζαν την Σοβιετική Ρωσία και σε εκείνους που ήταν εναντίον της. Το κίνημα δεν διαλύθηκε μόνο λόγω των εσωτερικών διαφορών αλλά και λόγω των μεγάλων πολιτικών αλλαγών, που συντελέστηκαν εκείνη την δεκαετία με την άνοδο του Ναζισμού από την μία και τον τερματισμό της Νέας Οικονομικής Πολιτικής στην Σοβιετική Ένωση από την άλλη. Τέλος, ο Ευρασιανισμός τότε αποτέλεσε την μόνη αληθινή ιδεολογία του Ρωσικού αποδόημου πληθυσμού που όμως δεν μπόρεσε να διατηρήσει την ισχύ της τα επόμενα χρόνια.²⁶

2.3 Η επανεμφάνιση του Ευρασιανισμού : Νέο-Ευρασιανισμός

Η περίοδος του Νέο-Ευρασιανισμού εμφανίζεται στην βιβλιογραφία μετά το 1980 με την έναρξη της Περεστρόικα και πιο εντατικά μετά την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Το προηγούμενο διάστημα δεν υπήρχε κάποια οργανωμένη δράση των Ευρασιανιστών παρά μόνο κάποιες μεμονωμένες φωνές που παρέμεναν περιθωριοποιημένες λόγω του Κομμουνιστικού Καθεστώτος.²⁷ Οι κύριοι εκφραστές του ανανεωμένου κινήματος πλέον ήταν ο Λεβ Νικολάεβιτς Γκουμιλιόφ (1911-1992), ο Αλεξάντερ Σ. Πανάριν (1940-2003) και ο Αλεξάντερ Ντούγκιν.²⁸

Ο Λεβ Γκουμιλιόφ δραστηριοποιούνταν και κατά την διάρκεια της Σοβιετικής περιόδου, όμως αυτό τον είχε οδηγήσει στην φυλακή και στην απαξίωσή του από το Κομμουνιστικό κόμμα. Ήταν εθνολόγος και ιστορικός ο οποίος ασχολούταν με την μελέτη της ιστορίας των πολιτισμών της στέπας και διατύπωσε την θεωρία της εθνογέννησης. Διατυπώνοντας την Ευρασιανική ιδέα, ότι το Μεγάλο Ρωσικό έθνος δεν αποτελείται απλά από Σλάβους αλλά είναι μια μίξη ανάμεσα σε αυτούς και τα Τουρκικά φύλα των στεπών, κατέληξε στον όρο του υπερέθνους όπου περικλείει ένα σύνολο πολιτισμών και ανθρώπων. Η έννοια παθιασμένος που χρησιμοποιεί είναι για να δείξει ότι οι διαφορετικοί πολιτισμοί μπορούν σε ένα στάδιο

²⁷ Jafe Arnold and John Stachelski, 2020, Foundations of Eurasianism, Prav publishing, Volume I, σελ. 49.

²⁸ Mark Bassin, 2014, Eurasianism “Classical” and “Neo”: The Lines of Continuity, Censan International.

χημείας να συμβαδίζουν, όπως έγινε στην περίπτωση της Ευρασίας. Μέσω αυτών των θεωριών τονίζει την ιδιαιτερότητα του Ρωσικού πολιτισμού και τονίζει την σημασία του εδάφους στην διαμόρφωση της Ρωσικής κουλτούρας.²⁹

Ο Αλεξάντερ Πανάριν ήταν πολιτικός επιστήμονας, καθηγητής στο Κρατικό Πανεπιστήμιο της Μόσχας και ασχολήθηκε με τους Ευρασιανιστές μέσω των ερευνών του και των βιβλίων του για την ιδιαιτερότητα του Ρωσικού πολιτισμού. Υποστήριξε, αρχικά, το σχέδιο περεστρόικα του Γκορμπατσόφ, αλλά ήταν κατά της φιλελευθεροποίησης και των ριζικών αλλαγών στη Ρωσική ομοσπονδία και πίστευε στον καπιταλισμό των ανθρώπων. Οι ιδέες του περί αντι-δυτικισμού και απόρριψης του Ευρωπαϊκού πολιτισμού τον οδήγησαν στην συνεργασία με τον Αλεξάντερ Ντούγκιν και στην συμμετοχή του σε πολλά άρθρα και βιβλία.³⁰ Ως ένας ακόμα διανοούμενος, απογοητευμένος από τα ανοίγματα του Γιέλτσιν προς την Δύση, θα επιλέξει τους πιο συντηρητικούς και εθνικιστικούς κύκλους και θα εκφράσει την πίστη του σε ένα ισχυρό Ρωσικό κράτος. Όσον αφορά τις γεωπολιτικές σκέψεις του, αυτές ταυτίζονται με αυτές του Χάνινγκτον για την διάκριση του κόσμου με βάση τους μεγάλους πολιτισμούς, όμως αντιτίθεται στην πρόγνωση του Χάνινγκτον για πόλεμο ανάμεσα σε Μουσουλμάνους και Σλάβους αφού οι πολιτισμοί της Ευρασίας θα πρέπει να λειτουργούν αρμονικά κάτω από το τόξο της. Έτσι, προτείνει και την θεωρία, η οποία λέει ότι οι λαοί που ζουν στον ίδιο γεωγραφικό χώρο ιστορικά μοιράζονται το ίδιο πεπρωμένο. Τέλος, μπορούμε να πούμε ότι οι ιδέες του Αλεξάντερ Πανάριν για την Ευρασία έχουν μια πολιτισμική-φιλοσοφική συνεισφορά παρά ένα πολιτικό πρότζεκτ.³¹

Από την άλλη μεριά, ο Αλεξάντερ Ντούγκιν, ως συνεχιστής της Ευρασιανικής θεωρίας, έδωσε έναν πολιτικό χαρακτήρα στην θεωρία του Ευρασιανισμού. Ξεκίνησε την υποστήριξη του κινήματος Ευρασιανισμού το 1990 μέσα από το περιοδικό «Στοιχεία», συνέχισε με την έκδοση πολλών άρθρων και βιβλίων και έφτασε στο σημείο το 2002 να ιδρύσει το κόμμα «Ευρασία». Η νέα Ευρασιανική ιδέα που υποστηρίζει έχει πολλά στοιχεία από τον κλασικό Ευρασιανισμό, όμως προσπαθεί να δώσει μια διεθνή οπτική στη θεωρία και να ξεφύγει από τα σύνορα της Ευρασίας. Έτσι, γίνεται κατανοητό -από το βιβλίο του *Our Path: Strategic Perspectives of Russia's Development in the Twenty-First Century*- ότι υποστηρίζει την γεωπολιτική θεωρία της Ηπειρωτικής δύναμης, όπως τη διατύπωσε και ο Μακ Κίντερ με το *heartland* και ένα νέο πολιτικό μοντέλο που στηρίζεται στην οργανική δημοκρατία, τον φεντεραλισμό, την αυτάρκεια, την απόρριψη του Δυτικού πολιτισμού και των αξιών του.³² Στο βιβλίο του *Fundamentals of Geopolitics: The geopolitical future of Russia*, που εκδόθηκε πρώτα το 1997, γίνεται κατανοητό ότι η Γεωπολιτική γι' αυτόν και κατ' επέκταση για την Ρωσία είναι μια επιστήμη που μέσα από αυτή η Ρωσία θα κυριαρχήσει στην διεθνή σκακιέρα. Μιλώντας για Ευρασιανιστές και Αντλαντιστές προσπαθεί να δώσει μια νέα

---

²⁹ Δημήτρης Β. Τριανταφυλλίδης, 2022, Η αυτοκρατορική νοσταλγία της Ρωσίας, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, σελ. 47-50.

³⁰ Meshdi Ismailov, 2016, Geopolitical approach to civilizations in the eurasianist thought of Alexander Panarin, *Journal of economics and political sciences*, Baku, №3.

³¹ Marina Peunova (2008) An Eastern Incarnation of the European New Right: Aleksandr Panarin and New Eurasianist Discourse in Contemporary Russia, *Journal of Contemporary European Studies*, 16:3, σελ. 407-419.

³² Andrew T. Stafford, 2015, *Eurasianism: a historical and contemporary context*, California.

ερμηνεία σε αυτά που ξέραμε έως τώρα ως χερσαίες και ναυτικές δυνάμεις. Ουσιαστικά, μέσω της γεωπολιτικής προσπαθεί να δώσει μια λύση στο πρόβλημα της Ρωσίας να ανακτήσει το κύρος της και να γίνει ξανά αυτοκρατορία. Αυτό θα γίνει, εάν οι Ατλαντιστές δεν παρεμβαίνουν σε περιοχές των Ευρασιανικών/Ηπειρωτικών δυνάμεων και τελικώς γίνει μια συμμαχία των ηπειρωτικών δυνάμεων έναντι των θαλάσσιων.³³

Όσον αφορά το πολιτικό πεδίο ο Αλεξάντερ Ντούγκιν προτείνει τον Εθνικό Μπολσεβικισμό. Η πολιτική αυτή συνδυάζει εθνικιστικά στοιχεία και πατριωτικά, όπως και την θεωρία του έθνους, που είναι πάνω από το άτομο με τις αριστερές απόψεις περί οικονομίας, και τα Κεϊνισιανικά οικονομικά, π.χ. τη μεγάλη συγκέντρωση τομέων της παραγωγής από το κράτος. Το συνονθύλευμα αυτών των δύο διαφορετικών προσεγγίσεων σε μια πολιτική το ονομάζει «Τρίτος δρόμος», ο οποίος δεν βασίζεται ούτε στο φιλελεύθερο μοντέλο ούτε στο κομμουνιστικό, όμως αυτός ο δρόμος είναι σίγουρα αντί-δυτικός.³⁴

---

³³ Alan Ingram, 2001, Alexander Dugin: geopolitics and neo-fascism in post-Soviet Russia, UK, Political Geography 20 σελ.1029–1051.

³⁴ Marlene Laruelle, 2008, Russian Eurasianism: An Ideology of an Empire, trans. Mischa Gabowitsch (Washington, D.C.: Woodrow Wilson Center Press), I, σελ 131-134.

Κεφάλαιο 3 : Ο Ευρασιανισμός στην Ρωσική εξωτερική πολιτική 1998-2015

"What we need is an ethnicity strategy based on patriotism. Any individual living in this country should be keenly aware of their faith and ethnicity. But above all they must be citizens of Russia – and be proud of it. No one has the right to place ethnic and religious concerns above state law. The law, however, must take account of ethnic and religious concerns."

Vladimir Putin

Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης (βλ. Χάρτη 1) μεταμόρφωσε το ευρασιατικό τοπίο ασφάλειας, αλλάζοντας τις ανησυχίες και τις προτεραιότητες για την ασφάλεια σε ολόκληρο τον πρώην σοβιετικό χώρο. Τα τρία διαφορετικά οράματα της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής που προέκυψαν μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης εκφράζονται από τους ιμπεριαλιστές, τους νεοσλαβόφιλους, και τους ατλαντικούς. Οι ιμπεριαλιστές και οι νεοσλαβόφιλοι διαφώνησαν με τους ατλαντιστές σχετικά με τις πολιτικές της Ρωσίας προς τη Δύση, αφού αμφότεροι θεώρησαν τον εκδυτικισμό ξένο και επικίνδυνο για τη ρωσική κουλτούρα.³⁵ Οι ιμπεριαλιστές ενδιαφέρθηκαν περισσότερο για γεωπολιτικούς παράγοντες (την σοβιετική επανένταξη, που πρέπει όμως να περιοριστεί στις σλαβικές δημοκρατίες) αλλά όχι στη μορφή της απομόνωσης και της εφαρμογής σοβιετικού τύπου κράτους (όπως πρότειναν οι σλαβόφιλοι) αλλά μέσω μιας εξωτερικής πολιτικής εξισορρόπησης. Για παράδειγμα, ο Gennady Zyuganov, ηγέτης του Ρωσικού Κομμουνιστικού Κόμματος, έδωσε έμφαση σε μια πιο αμυντική πολιτική ενάντια στη δυτική ηγεμονία και πρότεινε την ενίσχυση της δύναμης της Ρωσίας μέσω της (εθελοντικής) επανένταξης τμημάτων της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.³⁶ Στο ίδιο πνεύμα, οι Andrew Kuchins και Igor Zavelev (2012) προσδιορίζουν τρεις κύριες προοπτικές σχετικά με τον τρόπο διαμόρφωσης της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής:

1) σημαντικές μεταρρυθμίσεις του πολιτικού συστήματος της Ρωσίας με βάση το μοντέλο εκδημοκρατισμού της δυτικής αγοράς και στενούς δεσμούς με τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρώπη

2) πολυδιάστατη ρωσική εξωτερική πολιτική που δεν συνδέεται στενά με την οικονομική και πολιτική ανάπτυξη της Ρωσίας και

3) ειδική αποστολή για τη Ρωσία στις διεθνείς σχέσεις που απαιτεί περισσότερη ενσωμάτωση (αν όχι κυριαρχία) των πρώην σοβιετικών γειτόνων της.³⁷

³⁵ Ambrosio, Thomas. *Challenging America's global preeminence: Russia's quest for multipolarity*. Routledge, 2017. σελ. 32.

³⁶ Το ίδιο, σελ. 33–34.

³⁷ Kuchins, A. C., & Zavelev, I. A. (2012). Russian foreign policy: Continuity in change. *The Washington Quarterly*, 35(1), 147-161., σελ. 148.

Παράλληλα, μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, στη μετασοβιετική Κεντρική Ασία συνέβησαν ορισμένα σημαντικά γεγονότα που θεωρούνται προκλήσεις ασφάλειας, όπως ο εμφύλιος πόλεμος στο Τατζικιστάν (1992–97), οι ένοπλες εισβολές αντικαθεστωτικών ομάδων στην κοιλάδα Ferghana (κατάληψη και κατοχή κυρίαρχου εδάφους του Τατζικιστάν, του Ουζμπεκιστάν και της Κιργιζίας το 1999 και το 2000), μια σειρά τρομοκρατικών βομβαρδισμών και απόπειρες δολοφονίας ηγετών, δράσεις τρομοκρατικών και αυτονομιστικών ομάδων, η επιχείρηση του NATO υπό την ηγεσία των ΗΠΑ κατά των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν από το 2002 και μετά, η «Επανάσταση της Τουλίπας» και οι εμφύλιες αναταραχές στο Κιργιστάν το 2005 και το 2010, η εξέγερση του Andijan στο Ουζμπεκιστάν το 2005 και η ανάπτυξη συνεχώς διευρυμένων δικτύων οργανωμένου εγκλήματος και εμπορίου ναρκωτικών σε όλη την περιοχή. Πολλές από αυτές τις δυναμικές απειλές ασφάλειας δημιουργήθηκαν από μη παραδοσιακές πηγές πρόκλησης αναταραχών, καθώς δεν προέκυψαν από άλλα κράτη και ως εκ τούτου δεν λειτούργησαν σε κρατικό επίπεδο. Για τον λόγο αυτό έπρεπε να αντιμετωπιστούν με διαφορετικό τρόπο στο μεταψυχροπολεμικό τοπίο των προκλήσεων καθώς οι απειλές αυτές προέρχονται από τρομοκράτες, αυτονομιστικές, εγκληματικές και εξτρεμιστικές οργανώσεις, που είναι δύσκολο να εντοπιστούν. Τα κράτη στην Ευρασία λοιπόν, προσπάθησαν να αναπτύξουν τη διεθνή συνεργασία μέσω της αναζωογόνησης των οργανώσεων συλλογικής ασφάλειας.³⁸ Η παρουσία, δηλαδή, ποικίλων μη παραδοσιακών προκλήσεων ασφάλειας στην Κεντρική Ασία, έχει προσφέρει γόνιμο έδαφος για περιφερειακό συντονισμό για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων με επακόλουθο την δημιουργία του μηχανισμού συνεργασίας των χωρών μελών του συνασπισμού σε θέματα ασφάλειας.

Μια συνεργασία που προσφέρει περιφερειακό συντονισμό είναι ο μηχανισμός της Σαγκάης (SCO),³⁹ που δημιουργήθηκε αρχικά για να επιλύσει ζητήματα συνόρων που προέκυψαν από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, μεταξύ των Δημοκρατιών της Κεντρικής Ασίας και της Κίνας, με τη συμπερίληψη της Ρωσίας. Μετά την επίτευξη συναίνεσης για τα νέα σύνορα, το εύρος της συνεργασίας στον τομέα της ασφάλειας επεκτάθηκε, για να συμπεριλάβει ένα άλλο σημαντικό κοινό συμφέρον μεταξύ των κρατών μελών της SCO, την αντιμετώπιση των μη παραδοσιακών προκλήσεων ασφάλειας που πλήττουν την περιοχή της Κεντρικής Ασίας. Οι ελίτ της Κεντρικής Ασίας, και σε μικρότερο βαθμό οι ηγεσίες της Ρωσίας και της Κίνας, θεωρούν την εσωτερική ασφάλεια ως το σημαντικότερο μέλημα των καθεστώτων τους, λόγω της απειλής που μπορεί να αποτελέσει τόσο για τη νομιμότητα των καθεστώτων τους όσο και για την εδαφική ακεραιότητα τους. Ως εκ τούτου, το SCO είναι μια συνεργασία, η οποία αντιμετωπίζει αυτές τις ανησυχίες.

Οι κανόνες όμως, για την αλληλεπίδραση Ρωσίας-Κίνας στην Κεντρική Ασία και τη ρωσική Άπω Ανατολή δεν έχουν ακόμη δημιουργηθεί, καθώς οι δύο χώρες εξακολουθούν να

---

³⁸ Gleason, G., & Shaihtudinov, M. E. (2005). Collective security and non-state actors in Eurasia. *International Studies Perspectives*, 6(2), 274-284. σελ. 274.

³⁹ Ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης είναι ένας ευρασιατικός οργανισμός πολιτικής, οικονομικής και ασφάλειας. Είναι ο μεγαλύτερος περιφερειακός οργανισμός στον κόσμο από άποψη γεωγραφικής εμβέλειας και πληθυσμού, που καλύπτει περίπου το 60% της περιοχής της Ευρασίας, το 40% του παγκόσμιου πληθυσμού και περισσότερο από το 30% του παγκόσμιου ΑΕΠ.

ανταγωνίζονται για να καθορίσουν τη φύση και τα όρια της ευρασιατικής ισορροπίας. Ο Πούτιν οραματίζεται μια ευρασιατική πολιτική τάξη πραγμάτων υπό τη Ρωσία με μια τριμερή συμμαχία δυνάμεων, Ρωσία, Κίνα και Ινδία, στον πυρήνα της. Οι απαρχές αυτής της ιδέας ανάγονται στο δόγμα Primakov, που όμως δεν εφαρμόστηκε ποτέ λόγω των εντάσεων Κίνας-Ινδίας για πολλά ζητήματα, συμπεριλαμβανομένου ενός κινεζικού λιμανιού στη Σρι Λάνκα και των συγκρούσεων στα σινο-ινδικά σύνορα στο Ladakh τον Ιούνιο του 2020.

Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι η σινο-ρωσική στέγαση και προσαρμογή στη διαμόρφωση της ευρασιατικής περιφερειακής τάξης πραγματοποιούνται συχνά σε περιφερειακά και διεθνή συνέδρια και όχι σε άμεσες συζητήσεις μεταξύ τους για τα συγκεκριμένα θέματα. Είναι ένας συνεχιζόμενος διάλογος όπου η Κίνα και η Ρωσία ορίζουν και επαναπροσδιορίζουν, επανειλημμένα τη φύση και τα όρια της ευρασιατικής περιφερειακής ολοκλήρωσης σε μια συνεχή διαδικασία κατασκευής περιφερειακών ισορροπιών. Η συζήτηση δεν διακόπτεται ποτέ ακόμη και όταν υπάρχει διαφωνία. Υπάρχει, δηλαδή, μια διαδικασία προσαρμογής που οδηγεί σε μια αργή αποκάλυψη της φύσης της ευρασιατικής περιφερειακής τάξης πραγμάτων.⁴⁰

3.10 Πόλεμος στο Κόσοβο και ο 2ος πόλεμος στη Τσετσενία

3.1.1 Ο πόλεμος στο Κόσοβο

Το 1989, όταν ο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς έγινε πρόεδρος της Σερβίας αφαίρεσε την αυτονομία του Κοσσυφοπεδίου, και το 1990 έστειλε στρατεύματα, για να καταλύσουν την κυβέρνησή του. Παράλληλα, ο σερβικός εθνικισμός οδήγησε στη διάλυση της Γιουγκοσλαβικής ομοσπονδίας το 1991 και το 1992 που οδήγησε σε εμφύλιο πόλεμο. Το 1996 εμφανίστηκε ο Απελευθερωτικός Στρατός του Κοσσυφοπεδίου (UCK) και αφού εξοπλίστηκε με όπλα από την Αλβανία ξεκίνησε ένοπλο αγώνα για την ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου με επιθέσεις εναντίον της σερβικής αστυνομίας στο Κοσσυφοπέδιο που οδήγησε σε αντεπίθεση από τα σερβικά στρατεύματα στην περιοχή Ντρένικα, που ελεγχόταν από τους αντάρτες, τον Φεβρουάριο - Μάρτιο του 1998. Τον Ιούλιο, ο UCK εξαπέλυσε επίθεση σε ολόκληρο το Κοσσυφοπέδιο, καταλαμβάνοντας τον έλεγχο σχεδόν της μισής επαρχίας προτού νικηθεί από σερβική αντεπίθεση το καλοκαίρι. Τα σερβικά στρατεύματα εκδίωξαν χιλιάδες Αλβανούς από τα σπίτια τους και κατηγορήθηκαν για σφαγές αμάχων.

Το NATO απείλησε τη Σερβία με αεροπορικές επιδρομές και ο Μιλόσεβιτς συμφώνησε να επιτρέψει την επιστροφή δεκάδων χιλιάδων προσφύγων. Ωστόσο, οι μάχες ξανάρχισαν σύντομα και οι συνομιλίες μεταξύ Αλβανών και Σέρβων του Κοσσυφοπεδίου στο Ραμπουγιέ της Γαλλίας τον Φεβρουάριο του 1999 δεν έφεραν αποτέλεσμα. Στις 18 Μαρτίου οι ειρηνευτικές συνομιλίες στο Παρίσι, κατέρρευσαν αφού η σερβική αντιπροσωπεία αρνήθηκε να υπογράψει συμφωνία που ζητούσε την αυτονομία του Κοσσυφοπεδίου και την ανάπτυξη

---

⁴⁰ Aris, S. (2011). Eurasian Regionalism. *The Shanghai Cooperation Organization. New York, Estados Unidos de Norte America: Palgrave.*

στρατευμάτων του NATO. Αυτό οδήγησε στην παρέμβαση του NATO που εκτέλεσε αεροπορικές επιθέσεις κατά των Σέρβων.⁴¹

Στη δεκαετία του 1990, η Ρωσία αντιτάχθηκε στις κυρώσεις του ΟΗΕ κατά των Σέρβων αυτονομιστών στην Κροατία και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, τις οποίες υποστήριζε το Βελιγράδι. Μόνο αφού οι δυτικές δυνάμεις ανάγκασαν τους Σέρβους να τα εγκαταλείψουν, η Ρωσία δέχτηκε αυτά τα νέα κράτη. Αντίστοιχα, από την αεροπορική εκστρατεία κατά της Γιουγκοσλαβίας που εκτελέστηκε από το NATO από τον Μάρτιο έως τον Ιούνιο του 1999 η Ρωσία θορυβήθηκε καθώς θεώρησε τον πόλεμο στο Κοσσυφοπέδιο ως έναν επιθετικό πόλεμο κατά ενός κυρίαρχου κράτους, που διέπραξε το NATO υπό την ηγεσία των Ηνωμένων Πολιτειών, και αντιλήφθηκε ότι ο συγκεκριμένος πόλεμος συνέβαλε στην ενίσχυση της μονοπολικής παγκόσμιας τάξης με μόνη υπερδύναμη τις ΗΠΑ. Οι πολιτική και στρατιωτική ηγεσία της Ρωσίας άρχισε να αναθεωρεί τις αμυντικές της πολιτικές επειδή αναγνώρισε στην πολιτική των ΗΠΑ μια αυξανόμενη απειλή για αυτήν. Επιπλέον, ο πόλεμος στο Κοσσυφοπέδιο επηρέασε έντονα το στρατηγικό περιβάλλον της Ανατολικής Ασίας, καθώς έδωσε στην Κίνα και τη Ρωσία την ευκαιρία να ενισχύσουν τη στρατηγική εταιρική σχέση μεταξύ τους καθώς και οι δυο δεν συμφωνούσαν με τις αεροπορικές επιθέσεις στην Γιουγκοσλαβία.

Η Ρωσία αντιλήφθηκε ότι οι ΗΠΑ ενίσχυσαν την παγκόσμια υπεροχή τους με τον πόλεμο στο Κοσσυφοπέδιο και επέκρινε σκληρά την στρατιωτική επέμβαση. Το NATO από την άλλη υπό την ηγεσία των ΗΠΑ πραγματοποίησε αεροπορική εκστρατεία κατά της Γιουγκοσλαβίας χωρίς την έγκριση με ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ και αγνοώντας τις αντιρρήσεις της Κίνας και της Ρωσίας. Η Ρωσία θεώρησε ότι η στρατιωτική επέμβαση του NATO σε εθνοτικές και περιφερειακές συγκρούσεις, που προκύψαν κοντά στην περιοχή της, θα γίνεται όλο και πιο συχνά στο μέλλον και ανησύχησε ιδιαίτερα καθώς και η ίδια ήταν πιθανό να αντιμετωπίσει εθνοτικές και περιφερειακές συγκρούσεις στο εσωτερικό της από μειονότητες που θα ενθαρρύνονταν από το σκηνικό πολέμου στο Κόσοβο.

Πριν ξεκινήσει ο πόλεμος στο Κοσσυφοπέδιο η Ρωσία θεωρούσε το NATO ως αμυντική στρατιωτική συμμαχία. Ωστόσο, μέσω της αεροπορικής εκστρατείας του NATO κατά της Γιουγκοσλαβίας, η Ρωσία συνειδητοποίησε τον επιθετικό χαρακτήρα του και διεπίστωσε ότι το NATO έγινε μια σοβαρή στρατιωτική απειλή για τη Ρωσία.

Τέλος, το 2008 η Ρωσία αντιστάθηκε σθεναρά στη διεθνή αναγνώριση του Κοσσυφοπεδίου, επισημαίνοντας τους κινδύνους που εγκυμονούσε αυτή η κίνηση για την ευρύτερη περιοχή αλλά και για την Ισπανία και τη Μεγάλη Βρετανία, ειδικότερα.⁴² Ένας άλλος λόγος για τη ρωσική άποψη για το Κοσσυφοπέδιο, ωστόσο, ήταν ότι η Ρωσία έβλεπε τη Σερβία ως ομοεθνή σλαβική χώρα, η οποία δεχόταν επίθεση από το NATO.

⁴¹<https://www.ethnos.gr/history/article/200493/tonatobombardizeithgiogykoslabiahistoriaparagrafeitisamartiesto ndynatonoiamaxoiplhronoynpantatalathhtonanisxyron>

⁴² Kvitsinsky, Y., & Shtodina, I. (2007). Today Kosovo, tomorrow the world?. *International Affairs*, (4), σελ. 32.

3.1.2 2^{ος} πόλεμος στη Τσετσενία

Τον Δεκέμβριο του 1994, οι ρωσικές αρχές έκαναν την πρώτη τους προσπάθεια να συντρίψουν στρατιωτικά τον αυτονομισμό στην Τσετσενία. Ωστόσο, μετά από δύο χρόνια αιματηρών μαχών, ο ρωσικός στρατός αναγκάστηκε να αποσυρθεί. Η εισβολή των ρωσικών δυνάμεων στην Τσετσενία είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο τουλάχιστον 30.000 Τσετσένων και 5.000 Ρώσων στρατιωτών και την εθνική οικονομική κρίση το 1998, όταν η ρωσική κυβέρνηση αποδείχθηκε ανίκανη να εξυπηρετήσει τα τεράστια χρέη της. Μετά τον πόλεμο του 1994-1996 φαινόταν ότι η ρωσική κυβέρνηση συνειδητοποίησε την αναποτελεσματικότητα της χρήσης αποικιακών προσεγγίσεων για την επίλυση εθνοπολιτικών ζητημάτων. Φαινόταν, επίσης, ότι κατανοούσαν την αδυναμία επιβολής της θέλησής τους με την βία ακόμα και σε μια μικρή εθνοεδαφική κοινότητα εάν σημαντικό μέρος αυτής της κοινότητας ήταν αποφασισμένο να υπερασπιστεί τα συμφέροντά του.

Ο φιλορώσος Aslan Maskhadov που εξελέγη πρόεδρος της Δημοκρατίας της Τσετσενίας, υπέγραψε συνθήκη, με τον Πρόεδρο Boris Yeltsin το 1997 που υποχρέωνε και τις δύο πλευρές να επιλύουν ειρηνικά όλα τα επίμαχα ζητήματα που θα προέκυπταν μεταξύ της Ρωσικής Ομοσπονδίας και της Τσετσενικής Δημοκρατίας. Λίγους μήνες πριν από τον δεύτερο πόλεμο, ο Ρώσος πρωθυπουργός Σεργκέι Στεπάσιν δήλωνε ότι δεν θα σταλούν ομοσπονδιακά στρατεύματα στην Τσετσενία, κάτι που πίστευαν οι περισσότεροι. Ωστόσο, τον Αύγουστο του 1999 ο Πρόεδρος Γέλτσιν απομάκρυνε τον Στεπάσιν από τη θέση του και όρισε τον Βλαντιμίρ Πούτιν ως αντικαταστάτη του. Τον Οκτώβριο άρχισαν εκ νέου οι πολεμικές ενέργειες στην Τσετσενία. Οι ρωσικές αρχές χαρακτήρισαν αυτές τις ενέργειες «επιχειρήσεις για την καταστολή της τρομοκρατίας», ενώ ουσιαστικά ξεκινούσε ο «δεύτερος πόλεμος της Τσετσενίας» που διήρκεσε μέχρι το 2009.

Οι Ρώσοι διεξήγαγαν μια εκστρατεία αδιάκριτων βομβαρδισμών σε κατοικημένους οικισμούς, βασάνισαν και εκβίασαν ανθρώπους, για να συλλέξουν πληροφορίες και συμμετείχαν στη σκόπιμη θυματοποίηση του πληθυσμού της Τσετσενίας, για να τρομάξουν ολόκληρες κοινότητες σε παθητική υποταγή.⁴³ Η επέμβαση ήταν απαραίτητη για να αποτραπεί η περιοχή του Βόρειου Καυκάσου – Νταγκεστάν, Ινγκουσετία και Τσετσενία – να γίνει μια συνεχής πηγή τρομοκρατικής απειλής, υπόθαλψης εγκληματιών και πολιτικού και θρησκευτικού εξτρεμισμού που θα υπονόμει άμεσα την ασφάλεια της Ρωσίας και των πολιτών της. Αναμφισβήτητα ήταν πιο δαπανηρός πόλεμος στην ευρωπαϊκή ήπειρο από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, όσον αφορά τις απώλειες αμάχων και στρατιωτικών αλλά και όσον αφορά τον αριθμό των εκτοπισθέντων.⁴⁴

---

⁴³ Schaefer, Robert W., (2010) *The insurgency in Chechnya and the North Caucasus: From gazavat to jihad*. ABC-CLIO.

⁴⁴ Pain, E., & Love, R. R. (2000). The second Chechen war: The information component. *Military Review*, 80(4), σελ.59-69.

Η φιλοσοφία πίσω από τη διεξαγωγή του παγκόσμιου «πολέμου κατά της τρομοκρατίας», που η κυβέρνηση Πούτιν φαίνεται να είχε υιοθετήσει από την αρχή ως αφορμή του δεύτερου πολέμου στην Τσετσενία είναι επακόλουθο του γεγονότος ότι μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου οι αντιλήψεις για τις συμβατικές απειλές είχαν αλλάξει σημαντικά. Ειδικότερα, η Ρωσία δεν αντιμετώπιζε άμεση απειλή για την εδαφική της ακεραιότητα από άλλο έθνος παρότι υπήρχε υποβάθμιση της δύναμης των ενόπλων δυνάμεών της και των δυνατοτήτων προβολής ισχύος της.⁴⁵ Αν και η αρχή της εδαφικής ακεραιότητας αναφέρονταν συχνά στα έγγραφα πολιτικής της Ρωσίας ως βασική προτεραιότητα, η πιθανότητα για εξωτερική επίθεση ήταν αμελητέα για την Ρωσική κυβέρνηση. Η σημαντικότερη απειλή ασφαλείας ήταν ο φόβος της εδαφικής διάσπασης. Αν και οι θεωρίες ντόμινο σχετικά με την ισλαμική απειλή που θα σάρωνε τις λεκάνες του Ντον και του Βόλγα δεν επιβεβαιώθηκαν, υπήρχε, ωστόσο, ο φόβος ότι κομμάτια της νότιας Ρωσίας θα μπορούσαν να αυτονομηθούν εκτός εάν η Μόσχα επέβαλλε εκ νέου την εξουσία της με την χρήση δραστικών ενεργειών.⁴⁶

Παρόλα αυτά στη ρωσική εξωτερική πολιτική δίνεται προτεραιότητα στην εδαφική ακεραιότητα της χώρας έναντι των ανθρωπιστικών ανησυχιών, όπως στην Τσετσενία και στο Κοσσυφοπέδιο. Από την άλλη, η Ρωσία χρησιμοποιεί διαφορετική γλώσσα για τις περιπτώσεις που έχει συμφέρον από την απόσχιση, υποστηρίζοντας τους αυτονομιστές στις χώρες της ΚΑΚ⁴⁷ (βλ. Χάρτη 4) που επιθυμούν την ένταξή τους στο ΝΑΤΟ, εργαλειοποιώντας τους ως μέσο για την διατήρηση των μετασοβιετικών χωρών στην άμεση σφαίρα επιρροής της. Συγκεκριμένα, η Ρωσία είναι στενή σύμμαχος με την Αρμενία, η οποία στις αρχές της δεκαετίας του 1990 αποδέσμευσε τον αρμενικό θύλακα Ναγκόρνο-Καραμπάχ στο Αζερμπαϊτζάν και από τότε η Ρωσία διατέλεσε τον μεσολαβητή σε αυτή την «παγωμένη» σύγκρουση.⁴⁸ Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 και μετά, η Ρωσία βοήθησε επίσης την απόσχιση της Νότιας Οσετίας της Αμπχαζίας και της Ατζαρίας από τη Γεωργία και την περιοχή της Υπερδνειστερίας στη Μολδαβία. Στις περιπτώσεις του Ναγκόρνο-Καραμπάχ και της Αμπχαζίας, η Ρωσία υποστήριξε ότι εκατοντάδες χιλιάδες Αζέροι και Γεωργιανοί διέφυγαν ή εκδιώχθηκαν και δεν τους επιτράπη να επιστρέψουν.

Όταν ξέσπασε ο πόλεμος στη Νότια Οσετία τον Αύγουστο του 2008, ο Πρόεδρος Μεντβέντεφ δήλωσε ότι η Ρωσία εξακολουθεί να αναγνωρίζει την κυριαρχία της Γεωργίας, αλλά ότι η εδαφική ακεραιότητα ήταν ένα περίπλοκο ζήτημα, το οποίο εν μέρει εξαρτιόταν από τη βούληση του λαού.⁴⁹ Μετά τον πόλεμο η Ρωσία αναγνώρισε άμεσα τόσο τη Νότια Οσετία όσο και την Αμπχαζία ως ανεξάρτητα κράτη και σύναψε στρατιωτικές συμμαχίες μαζί τους. Ωστόσο, το πρόβλημα ήταν ότι πολύ λίγες χώρες αναγνώρισαν αυτά τα «κράτη», ούτε καν οι στενότεροι σύμμαχοι της Ρωσίας στο ΚΑΚ και στο SCO.

⁴⁵ Colombo, Roberto, and Emil Aslan Souleimanov. (2021) *Counterinsurgency Warfare and Brutalisation: The Second Russian-Chechen War*. Routledge.

⁴⁶ Mikoyan, Sergo. "Russia, the US and regional conflict in Eurasia." *Survival* 40.3 (1998): 112-126, σελ. 121.

⁴⁷ Η Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (ΚΑΚ) είναι ένας περιφερειακός διακυβερνητικός οργανισμός στην Ανατολική Ευρώπη και την Ασία. Είναι μια διακυβερνητική στρατιωτική συμμαχία στην Ευρασία που αποτελείται από έξι μετασοβιετικά κράτη: Αρμενία, Λευκορωσία, Καζακστάν, Κιργιστάν, Ρωσία και Τατζικιστάν. Δημιουργήθηκε μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991. Καλύπτει μια έκταση 20.368.759 km² και έχει εκτιμώμενο πληθυσμό 239.796.010 κατοίκους.

⁴⁸ Larsson, R. L. (2006). *Russia's Energy Policy: Security dimensions and Russia's reliability as an energy supplier*. Swedish Defence Research Agency (FOI)., σελ. 61.

⁴⁹ Kanet, R. (Ed.). (2010). *Russian foreign policy in the 21st century*. Springer.

Ωστόσο, όσον αφορά τον «πολέμου κατά της τρομοκρατίας» σημαντική είναι η απόκλιση μεταξύ των εκτιμήσεων της Μόσχας και της Ουάσιγκτον. Αν και το ζήτημα της πολιτικής των ΗΠΑ στο Ιράκ δεν κυριαρχεί πλέον στις διμερείς σχέσεις όπως ακριβώς πριν και μετά την εισβολή των ΗΠΑ στο Ιράκ, οι δύο χώρες εξακολουθούν να διαφέρουν σοβαρά σε αυτό το θέμα. Η μεταχείριση των Ρώσων έναντι των Τσετσένων οδήγησε τις Ηνωμένες Πολιτείες όπως και την Ευρωπαϊκή Ένωση να τους καταδικάσουν για τη βάνανυση μεταχείριση τόσο των ανταρτών όσο και του πληθυσμού γενικότερα. Από την άλλη ο τρόπος με τον οποίο οι Ηνωμένες Πολιτείες διεξήγαγαν τον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας» χωρίς πραγματική συμβολή ή διαβούλευση με άλλα κράτη, συμπεριλαμβανομένης ιδιαίτερα της Ρωσίας, συνέβαλε στην τριβή μεταξύ των δύο κρατών.

3.2 Εποχή Πούτιν και η νέα στρατηγική ασφαλείας

Η αποχώρηση του Γέλτσιν και η άνοδος του Πούτιν κατέστησε αναγκαία την επανεκτίμηση της θέσης της χώρας τόσο στο παγκόσμιο σκηνικό όσο στην αντιμετώπιση των εσωτερικών θεμάτων της. Μετά από μια ανεξέλεγκτη περίοδο η νέα εξουσία νομιμοποιήθηκε με τις εκλογές που διεξήχθησαν στις 26 Μαρτίου 2000, στις οποίες ο Πούτιν έλαβε σχεδόν το 53 τοις εκατό των ψήφων. Αυτή η μεγάλη αποδοχή από τους Ρώσους ψηφοφόρους σήμαινε ότι ο νέος πρόεδρος της Ρωσίας θα ήταν πολύ πιο δυναμικός από τον προκάτοχό του και πιθανότατα θα διέθετε την απαραίτητη ισχύ να θέσει την πολιτική ατζέντα ανάλογα με τις προσωπικές του πεποιθήσεις, κανόνες και αξίες.

Ο Πούτιν παρείχε την πολυαναμενόμενη σταθερότητα στη μετασοβιετική Ρωσία βασιζόμενος στις υψηλές τιμές του πετρελαίου. Έτσι το 2000-2001 εισήγαγε μια δέσμη νέων μέτρων που περιλάμβανε την αγροτική μεταρρύθμιση, την εισαγωγή φόρου εισοδήματος 13 τοις εκατό, την ανάκαμψη της οικονομίας, και την εφαρμογή της διοικητικής μεταρρύθμισης.⁵⁰ Η κυβέρνησή του ξεκίνησε επίσης τη μεταρρύθμιση των ενόπλων δυνάμεων, του συνταξιοδοτικού συστήματος, της Gazprom, των σιδηροδρόμων, του Ενιαίου Ενεργειακού Συστήματος της Ρωσίας και των τοπικών κυβερνήσεων. Ωστόσο, ο κύριος στόχος του δεν ήταν μόνο να κάνει τη Ρωσία ένα ανταγωνιστικό κράτος σεβαστό από τον υπόλοιπο κόσμο, αλλά και να αποκαταστήσει τη διακυβέρνηση, κάτι που κατά τη γνώμη του Πούτιν σήμαινε έλεγχο. Έτσι, ένας αυστηρός νόμος απολυταρχίας εφαρμόστηκε, ο οποίος οδήγησε στη συγκέντρωση όλων των πόρων.⁵¹ Επιπλέον, ο Πούτιν από τον Αύγουστο του 1998 ήταν διευθυντής της ρωσικής υπηρεσίας αντικατασκοπείας (FSB) και από τον Μάρτιο του 1999 είχε παράλληλα και τα καθήκοντα του γραμματέα του Συμβουλίου Ασφαλείας της χώρας. Το δόγμα, επομένως, της εθνικής ασφαλείας, που συντάχθηκε για το 2000, αντανακλά ουσιαστικά τις προσωπικές θέσεις του για την ασφάλεια της χώρας την εποχή εκείνη.

---

⁵⁰ Shevtsova, L. (2007). *Russia lost in transition: the Yeltsin and Putin legacies*. Carnegie Endowment., σελ. 45.

⁵¹ Το ίδιο, σελ. 44-45.

Η έννοια της Εθνικής Ασφάλειας το 2000, αναπτύσσεται σε ένα σχετικά σύντομο κείμενο που σκιαγραφεί τα κύρια προβλήματα εθνικής ασφάλειας της Ρωσίας και τους τρόπους υπέρβασής τους. Το National Security Concept 2000 (NSC 2000) εστιάζει, σε τρόπους διασφάλισης της ασφάλειας της χώρας και διατυπώνει τις πιο σημαντικές κατευθυντήριες γραμμές και αρχές της κρατικής πολιτικής, αποτελώντας τη βάση για την εκπόνηση συγκεκριμένων προγραμμάτων στον τομέα της διασφάλισης της εθνικής ασφάλειας της Ρωσικής Ομοσπονδίας(βλ. Χάρτη 2).

Όπως αναφέρεται στο ίδιο: “Το σχέδιο εθνικής ασφάλειας της Ρωσικής Ομοσπονδίας είναι ένα σύστημα απόψεων σχετικά με το πώς να διασφαλιστεί στη Ρωσική Ομοσπονδία η ασφάλεια του ατόμου, της κοινωνίας και του κράτους έναντι εξωτερικών και εσωτερικών απειλών σε οποιαδήποτε πτυχή της ζωής και της δραστηριότητας. Το σχέδιο καθορίζει τις πιο σημαντικές κατευθύνσεις της κρατικής πολιτικής της Ρωσικής Ομοσπονδίας.”⁵²

Η έκδοση του 2000 φαίνεται να έχει αρκετές ομοιότητες με το δόγμα του 1997, με μικρές τροποποιήσεις που έγιναν για να αντικατοπτρίζουν τις εμπειρίες και τα συμπεράσματα των τριών ετών που χωρίζουν τα δύο κείμενα. Η Ρωσία, αυτή την περίοδο, πέρασε δοκιμασίες που την οδήγησαν σε μια επανεξέταση και επαναπροσδιορισμό της θέσης της στον κόσμο για τη διασφάλιση της ασφάλειας της χώρας. Τα κύρια γεγονότα που επηρέασαν τη ρωσική σκέψη για την ασφάλεια κατά τη διάρκεια αυτών των ετών ήταν πρώτον, η διεύρυνση του NATO, που ερμηνεύεται από τη ρωσική ηγεσία ως γεωπολιτική οπισθοδρόμηση για τη Ρωσία. Δεύτερον, η οικονομική κατάρρευση το 1998, η οποία αποκάλυψε την αδυναμία της ρωσικής οικονομίας, την έκθεσή της στις παγκόσμιες τάσεις και σε κάποιο βαθμό την εξάρτησή της από τα δυτικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Τρίτον, η επέμβαση του NATO στο Κοσσυφοπέδιο, η οποία ερμηνεύτηκε όχι μόνο ως αδικαιολόγητη επίθεση σε έναν ιστορικό Ρωσικό σύμμαχο, αλλά και ως ένδειξη μιας νέας αναδυόμενης διεθνούς τάξης. Τέλος, η ένοπλη επέμβαση της Ρωσίας στην Τσετσενία είχε ως αποτέλεσμα, έναντι της Ρωσικής πολιτικής ελίτ, την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στη στρατιωτική δύναμη ως μέσο επίλυσης πολιτικών προβλημάτων και στην αποκατάσταση της αυτοπεποίθησης του ρωσικού στρατού.

Όσον αφορά την περιγραφή της θέσης της Ρωσίας στον κόσμο, το NSC 2000 θεωρεί ότι η παγκόσμια κατάσταση χαρακτηρίζεται από τη συνύπαρξη «δύο αλληλοαποκλειόμενων τάσεων». Η πρώτη είναι η τάση προς την ενίσχυση των οικονομικών και πολιτικών θέσεων ενός σημαντικού αριθμού κρατών, μεταξύ των οποίων είναι και η Ρωσία, και των συμμαχιών τους, που οδηγεί σε βελτιωμένους μηχανισμούς για την πολυμερή διαχείριση των διεθνών διαδικασιών. Η δεύτερη τάση, χαρακτηρίζεται από προσπάθειες δημιουργίας μιας δομής διεθνών σχέσεων που βασίζεται στην κυριαρχία των ανεπτυγμένων δυτικών χωρών στη διεθνή κοινότητα, υπό την ηγεσία των ΗΠΑ και είναι σχεδιασμένη για την υλοποίηση μονομερών λύσεων συμπεριλαμβανομένης της χρήσης στρατιωτικής δύναμης σε βασικά

---

⁵² Godzimirski, Jakub M. "Russian national security concepts 1997 and 2000: A comparative analysis." *European Security* 9.4 (2000): 73-91, σελ.77.

ζητήματα της παγκόσμιας πολιτικής και στην καταστρατήγηση των θεμελιωδών κανόνων του διεθνούς δικαίου.⁵³

Η αρχική στρατηγική εξωτερικής πολιτικής του Andrei Kozyrev, του Υπουργού Εξωτερικών της Ρωσίας υπό τον Πρόεδρο Boris Yeltsin, με το λεγόμενο δόγμα Kozyrev, επιδίωκε μια εξαιρετικά στενή σχέση με τη Δύση, ιδιαίτερα τις Ηνωμένες Πολιτείες. Αλλά, όταν η Ρωσία και οι Ηνωμένες Πολιτείες βρέθηκαν σε αντίθεση για στρατηγικά διεθνή ζητήματα, όπως ο πόλεμος στη Βοσνία, η επέκταση του NATO και η επιθυμία της Αμερικής για μονομερή χρήση βίας, η στενή εταιρική σχέση που προσφέρθηκε το 1992 έμεινε εκτός συζήτησης. Έτσι, από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 έως το 2001, η Ρωσία άρχισε να συζητά την ανάγκη σχηματισμού συνασπισμού για την εξισορρόπηση των Ηνωμένων Πολιτειών. Η μετατόπιση αυτή στην εξωτερική πολιτική της Ρωσίας συνδέεται με δύο αντιφατικές πτυχές του μετασοβιετικού ρωσικού κράτους, τη ρωσική εθνική ταυτότητα, που ήταν εγγενώς συνδεδεμένη με το καθεστώς της μεγάλης εξουσίας, και την αντίληψη ότι η Ρωσία πρέπει να διαδραματίσει κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση του διεθνούς συστήματος και την αδυναμία της Ρωσίας έναντι των Ηνωμένων Πολιτειών στην διεθνή σκηνή.⁵⁴ Η ιδέα της δημιουργίας της Ευρασιατικής Ένωσης ως κύριου εργαλείου, για να εξασφαλιστεί ο ηγεμονικός ρόλος της Ρωσίας στον μετασοβιετικό χώρο, αλλά και για να αμφισβητηθεί η παρουσία άλλων παραγόντων στην περιοχή, όπως των Ηνωμένων Πολιτειών, της ΕΕ, της Τουρκίας, του Ιράν και της Κίνας, προωθήθηκε κατά τη διάρκεια της προεδρίας του Βλαντιμίρ Πούτιν και του Ντμίτρι Μεντβέντεφ.

Κατά την προεδρία του Πούτιν τα εσωτερικά προβλήματα συνεχίζουν να θεωρούνται κρίσιμα, κυρίως λόγω του γεγονότος ότι περιορίζουν τις επιλογές της Ρωσίας για την επιδίωξη των διεθνών της φιλοδοξιών. Έτσι, τα εθνικά συμφέροντα της Ρωσίας που παρουσιάζονται στο δόγμα εθνικής ασφαλείας του 2000, επικεντρώνονται στα εξής:

- το απαραβίαστο της συνταγματικής τάξης
- το απαραβίαστο της κυριαρχίας της Ρωσίας
- την προστασία της εδαφικής ακεραιότητας της Ρωσίας
- τη διατήρηση της οικονομικής και κοινωνικής σταθερότητας
- την τήρηση του νόμου και της τάξης
- την συμμετοχή σε διεθνής συνεργασίες με βάση τις αρχές της εταιρικής σχέσης

Στο ίδιο έγγραφο η σημασία των οικονομικών συμφερόντων για την επίλυση άλλων, εσωτερικών και διεθνών προβλημάτων του ρωσικού κράτους υπογραμμίζει τη σημασία των οικονομικών μεταρρυθμίσεων με αρκετά σαφή τρόπο, καθώς, όπως αναφέρεται “Τα εθνικά συμφέροντα της Ρωσίας μπορούν να διασφαλιστούν μόνο στη βάση της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης”. Ακολουθώντας αυτόν τον σχεδιασμό το έτος 2003 γίνεται ένα σημείο καμπής της προεδρίας Πούτιν τόσο για την εσωτερική όσο και για την εξωτερική πολιτική της Ρωσίας, καθώς τα τεράστια έσοδα από το πετρέλαιο έκαναν τη Μόσχα να

⁵³ Godzimirski, Jakub M. "Russian national security concepts 1997 and 2000: A comparative analysis." *European Security* 9.4 (2000): 73-91, σελ.79-80.

⁵⁴ Ambrosio, Thomas. *Challenging America's global preeminence: Russia's quest for multipolarity*. Routledge, 2017, σελ. 2-5.

διαγράψει την ιδέα μιας «στρατηγικής εταιρικής σχέσης» με τη Δύση.⁵⁵ Η κυβέρνηση Πούτιν επωφελήθηκε από την άνοδο των τιμών του πετρελαίου και η Ρωσία έγινε ισχυρότερη όχι μόνο οικονομικά αλλά και πολιτικά. Ως αποτέλεσμα, για να προωθήσει την εξωτερική του πολιτική, ο Πούτιν προσπάθησε να επιλύσει τις εσωτερικές προκλήσεις. Πρώτον, μπόρεσε να προσφέρει τα βασικά της αποτελεσματικής διακυβέρνησης όσον αφορά τη βελτίωση της υγειονομικής περίθαλψης και πρόνοιας και την παροχή της οικογενειακής υποστήριξης για την πρόληψη της δημογραφικής κρίσης στη Ρωσία. Δεύτερον, χρησιμοποιώντας τις δυνατότητες ισχύος της Ρωσίας, καθόρισε τη θέση της έναντι των πρώην σοβιετικών κρατών, συμπεριλαμβανομένου του Νότιου Καυκάσου.

Σύμφωνα με τον Schweller ένα ισχυρό ενιαίο κράτος για την επιβολή της πολιτικής του και των επεκτατικών του βλέψεων απαιτείται να διαθέτει:

- 1) πολιτική ελίτ που συμφωνεί σε μια φιλόδοξη μεγάλη στρατηγική,
- 2) ένα σταθερό και αποτελεσματικό πολιτικό καθεστώς με ευρεία εξουσία για την επιδίωξη αβέβαιων και επικίνδυνων εξωτερικών πολιτικών και
- 3) ένα συμμορφούμενο μαζικό κοινό που υποστηρίζει ανεπιφύλακτα τις επεκτατικές πολιτικές του κράτους και είναι πρόθυμο να κάνει τις απαραίτητες θυσίες που του ζητήθηκαν για την εφαρμογή της στρατηγικής.⁵⁶

Η επεκτατική πολιτική του Πούτιν στο εγγύς εξωτερικό βασίζεται και στις τρεις αυτές απαιτήσεις που ο Schweller θεωρεί ως κρίσιμα στοιχεία για μια εξωτερική προσέγγιση της επέκτασης στη σύγχρονη εποχή. Η σημασία της περιοχής ΚΑΚ αντανάκλαται και στο δόγμα εθνικής ασφάλειας του 2000 με την προσέγγιση του προβλήματος των Ρώσων που ζουν στο εξωτερικό. Οι συντάκτες του επισημαίνουν ότι ένας από τους στόχους της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής είναι «η προστασία των νόμιμων δικαιωμάτων και συμφερόντων των Ρώσων πολιτών στο εξωτερικό, μέσω της χρήσης πολιτικών, οικονομικών και άλλων μέτρων».⁵⁷

Από την εξέταση του ίδιου έγγραφου συνάγεται ότι η παρουσία της Ρωσίας στην διεθνή σκηνή συναρτάται άμεσα με την εσωτερική αδυναμία του πολιτικού και οικονομικού συστήματος, η οποία θεωρείται ως η κύρια πηγή αστάθειας και ανασφάλειας. Πέρα απ' αυτό, όμως, απειθμούνται και άλλες απειλές από το εξωτερικό της Ρωσίας. Για την διεθνή θέση της απειλή θεωρείται η επιθυμία ορισμένων κρατών και διεθνών ενώσεων να μειώσουν τον ρόλο της Ρωσίας εντός των υφιστάμενων μηχανισμών, κυρίως των Ηνωμένων Εθνών και του ΟΑΣΕ, ο κίνδυνος αποδυνάμωσης της πολιτικής, οικονομικής και στρατιωτικής επιρροής της Ρωσίας σε παγκόσμιο επίπεδο, η ενίσχυση των στρατιωτικοπολιτικών μπλοκ και συμμαχιών, κυρίως η επέκταση του NATO προς τα ανατολικά, η πιθανή εμφάνιση ξένων στρατιωτικών βάσεων σε άμεση γειτνίαση με τα ρωσικά σύνορα, η διάδοση των όπλων μαζικής

---

⁵⁵ Arakelyan, L. A. (2017). *Russian foreign policy in Eurasia: National interests and regional integration*. Routledge, σελ. 121.

⁵⁶ Schweller, R. L. (2009). Neoclassical realism and state mobilization: expansionist ideology in the age of mass politics. *Neoclassical realism, the state, and foreign policy*, 227-250, σελ. 247.

⁵⁷ Godzimirski, Jakub M. "Russian national security concepts 1997 and 2000: A comparative analysis." *European Security* 9.4 (2000): 73-91, σελ.83.

καταστροφής, η αποδυνάμωση των διαδικασιών ένταξης στην Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών, η κλιμάκωση συγκρούσεων κοντά στα σύνορα της Ρωσικής Ομοσπονδίας και στα σύνορα των κρατών μελών της ΚΑΚ.

3.3 Προεδρία Μεντβέντεφ και ο Πόλεμος στη Γεωργία

Η προεδρία του Ντιμίτρι Μεντβέντεφ διαδέχθηκε αλλά και ακολουθήθηκε από την προεδρία του Βλαντιμίρ Πούτιν, ενώ διήρκεσε τέσσερα χρόνια μεταξύ 2008 και 2012. Ενώ υπήρχαν κάποιες πρώτες εικασίες, ότι ο Μεντβέντεφ δεν θα ολοκλήρωνε τη θητεία του και θα τον αντικαθιστούσαν στα πριν την ολοκλήρωση του έργου του και θα επέστρεφε ο Πούτιν, ο Μεντβέντεφ υπηρέτησε ολόκληρη τη θητεία του, αλλά δεν κατάφερε να κερδίσει μια δεύτερη, όπως είχαν κάνει τόσο ο Γέλτσιν όσο και ο Πούτιν.

Τα σημεία συνέχειας μεταξύ των Μεντβέντεφ και Πούτιν δεν προκαλούν έκπληξη, δεδομένου ότι ο Μεντβέντεφ υπηρέτησε σε πολλές κυβερνητικές θέσεις επί της προεδρίας του Πούτιν και με βάση το δεδομένο ότι βασιζόταν στον Πούτιν ως πηγή της δικής του εξουσίας. Τα σημεία αλλαγής μεταξύ των δύο ανδρών μπορούν να εστιαστούν στον διαφορετικό τρόπο άσκησης της εξωτερικής πολιτικής, καθώς ο Μεντβέντεφ επεδίωκε να κάνει τη Ρωσία πιο ελκυστικό εταίρο για τη Δύση, ώστε να μπορέσει να πραγματοποιηθεί ο οικονομικός εκσυγχρονισμός της χώρας.

Ως πρόεδρος, ο Μεντβέντεφ είχε τη συνταγματικά κατοχυρωμένη εξουσία λήψης αποφάσεων για την εξωτερική πολιτική και, ως εκ τούτου, είχε τον έλεγχο της κατεύθυνσης της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας της χώρας. Αν και υπάρχουν εικασίες, ότι ο Μεντβέντεφ ενεργούσε απλώς κατ' εντολή του Πούτιν και δεν εφάρμοζε την εξωτερική πολιτική που επιθυμούσε ο ίδιος. Ο Μεντβέντεφ κατάφερε να διακριθεί από τον προκάτοχό του κατά κάποιο τρόπο σε ζητήματα της ρωσικής ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας. Οι προκλήσεις που αντιμετώπισε η προεδρία Μεντβέντεφ στην περιοχή περιελάμβαναν πολλά από τα ίδια θέματα με τα οποία είχε ασχοληθεί και ο Πούτιν κατά τα πρώτα οκτώ χρόνια του ως πρόεδρος και, ως εκ τούτου, παρέχει μια καλή βάση για σύγκριση πολιτικών. Αυτό που αποκαλύπτει αυτή η σύγκριση είναι ότι όχι μόνο υπήρχαν διαφορές στη ρητορική των ανδρών και των κυβερνήσεών τους, αλλά και ότι οι αποφάσεις που έλαβε ο Μεντβέντεφ περιελάμβαναν αποφάσεις που δεν είχαν τεθεί σε ισχύ κατά την οκταετία του Πούτιν.

Οι τομείς διαφοράς μεταξύ των δύο ανδρών είναι ιδιαίτερα σημαντικοί λόγω των προσδοκιών από τη Δύση ότι θα υπήρχε συνέχεια μετά την επιστροφή του Πούτιν στην προεδρία. Η Αντίληψη Εξωτερικής Πολιτικής που εισήχθη υπό τον Μεντβέντεφ επικεντρώθηκε σε τομείς συνεργασίας με τον Οργανισμό του Βορείου Ατλαντικού Συμφώνου, ενώ ο Πούτιν τόνιζε τομείς που θα οδηγούσαν μόνο σε προβλήματα. Ενώ τόσο το Στρατιωτικό Δόγμα όσο και η Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας υπό τον Μεντβέντεφ ανέφεραν τις ρωσικές ανησυχίες για ένα παγκόσμιο ΝΑΤΟ και την τοποθέτηση εξοπλισμού κοντά στα ρωσικά σύνορα. Από την άλλη ο Μεντβέντεφ πίστευε ότι οι σχέσεις μεταξύ

Ρωσίας και NATO πρέπει να αναπτυχθούν. Εκτός των επίσημων εγγράφων, αυτή η αλλαγή στη ρητορική και τον τόνο της Ρωσίας ήταν εμφανής στον Οργανισμό για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, όπου η Ρωσία παρέμεινε αρκετά επικριτική σχετικά με την κατεύθυνση της οργάνωσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά οι Ρώσοι εκπρόσωποι παρουσίαζαν επίσης τομείς που σχετίζονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα που πίστευαν ότι ο ΟΑΣΕ έπρεπε να ασχοληθεί.

Η προεδρία Μεντβέντεφ ενέτεινε τις προσπάθειες του ελέγχου όπλων, ιδίως όσον αφορά την καταστροφή τοξικών καυσίμων πυραύλων στην Ουκρανία και το Καζακστάν, καθώς και την καταστροφή πυραύλων εδάφους-αέρος στη Μολδαβία. Παρά το γεγονός ότι η γεωργιανή σύγκρουση ήταν ένας πρώιμος παράγοντας που περιέπλεξε τη σχέση Ρωσίας-NATO, λίγο περισσότερο από δύο χρόνια μετά το τέλος της σύγκρουσης, η παρουσία του Μεντβέντεφ στη συνάντηση Ρωσίας-NATO στη Σύνοδο Κορυφής της Λισαβόνας θεωρήθηκε θετική στιγμή και η δήλωση που προέκυψε, ότι καμία πλευρά δεν αποτελούσε απειλή για την άλλη και ότι οι δύο πλευρές δεσμεύτηκαν να εργαστούν για την ενίσχυση της ευρωατλαντικής ασφάλειας, ήταν η πρώτη τέτοια κοινή δήλωση στη σχέση Ρωσίας-NATO.⁵⁸

Οι συμφωνίες που επιτεύχθηκαν στη συνάντηση σχετικά με την εκπαίδευση και τη διέλευση στρατευμάτων, που τέθηκαν σε εφαρμογή, για να βοηθήσουν τις προσπάθειες του NATO στο Αφγανιστάν, σήμαιναν ότι η Ρωσία κατά την περίοδο Μεντβέντεφ παρείχε στη Συμμαχία την απαραίτητη βοήθεια. Η απόφαση του Μεντβέντεφ να απέχει η Ρωσία, και όχι να ασκήσει βέτο, στο προτεινόμενο ψήφισμα που υποστηρίζονταν από το NATO στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με τη δημιουργία ζωνών απαγόρευσης πτήσεων πάνω από τη Λιβύη ήταν μια πιο διπλωματική στάση σε σχέση με την θέση της μη επέμβασης της προεδρίας Πούτιν.

Στην περίπτωση του Ναγκόρνο-Καραμπάχ, η ανησυχία, ότι η σύγκρουση μπορεί να φέρει τη Ρωσία σε δύσκολη θέση, έκανε τον Μεντβέντεφ να έχει ηγετικό ρόλο στις προσπάθειες επίλυσης της σύγκρουσης στην περιοχή. Ο Μεντβέντεφ ηγήθηκε μιας σειράς συζητήσεων που οδήγησαν στη Διακήρυξη του Maiendorf, η οποία δέσμευσε τις δύο χώρες σε συνεχή διάλογο και εφαρμογή μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης και ασφάλειας καθώς και νομικών εγγυήσεων στη διαδικασία διευθέτησης των συγκρούσεων.⁵⁹ Η συμφωνία του Maiendorf ήταν σημαντική, επειδή αντιπροσώπευε την πρώτη συμφωνία σχετικά με ζητήματα διευθέτησης του Ναγκόρνο-Καραμπάχ που υπογράφηκε και από τα δύο μέρη από το 1994. Οι επόμενες σύνοδοι κορυφής στο Καζάν και στο Σότσι σημείωσαν περαιτέρω πρόοδο στα ζητήματα γύρω από το Ναγκόρνο-Καραμπάχ, αλλά τελικά απέτυχαν καθώς τα δύο μέρη δεν συμφωνήσαν σε πολλά ζητήματα. Αν και οι προσπάθειές του ήταν ανεπιτυχείς, η προσωπική εμπλοκή του Μεντβέντεφ με τα μέρη της σύγκρουσης ήταν πολύ μεγαλύτερη από αυτή του Πούτιν.

---

⁵⁸ Andrei Makarychev, Russian Federation, Country Profile (The Medvedev presidency: Russia's changing profile).

⁵⁹ Fuller, E. (2013). *Azerbaijan's Foreign Policy and the Nagorno-Karabakh Conflict*. Universitäts-und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt.

Η απόφαση να εμπλακεί σε σύγκρουση με τη Γεωργία και να αναγνωρίσει τις αποσχισθείσες περιοχές της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσετίας αφέθηκε στον Μεντβέντεφ υπό την ιδιότητα του ως επικεφαλής της στρατιωτικής και εξωτερικής πολιτικής. Η απόφαση για έναρξη διαπραγματεύσεων για κατάπαυση του πυρός, με τον Σαρκοζί ως μεσολαβητή, μετά την απόρριψη του Σαρκοζί στο Πεκίνο από τον Πούτιν, καταδεικνύει περαιτέρω τις διαφορές μεταξύ των δύο ανδρών. Η γρήγορη απόφαση του Μεντβέντεφ σχετικά με το καθεστώς των δύο περιοχών θεωρήθηκε ως αποτέλεσμα της επιλογής του Μεντβέντεφ που θα τον ξεχώριζε από τον Πούτιν και θα έδειχνε τη δύναμή του.

Εκτός από τις συγκρούσεις, θέματα σχετικά με την επιρροή της Ρωσίας στην Ουκρανία και τους γείτονες της Κεντρικής Ασίας ήταν επίσης μέρος της περιφερειακής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας του Μεντβέντεφ. Η Ουκρανία και η Κεντρική Ασία είδαν τη συνέχεια στις πολιτικές του Πούτιν, αλλά υπήρξαν και άλλα σημαντικά γεγονότα που συνέβησαν όσο ο Μεντβέντεφ ήταν πρόεδρος. Όσον αφορά την Ουκρανία, η τύχη του στόλου της Μαύρης Θάλασσας ήταν ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα στις σχέσεις των δύο χωρών. Στην Κεντρική Ασία, η Ρωσία υπό τον Μεντβέντεφ συνέχισε να ενισχύει την επιρροή της στον Οργανισμό της Συνθήκης Συλλογικής Ασφάλειας, μεταξύ άλλων μέσω ενός ψηφίσματος που απαιτούσε τη συναίνεση των χωρών του ΚΑΚ προτού ένα μέλος επιτρέψει σε μια τρίτη χώρα να εγκαταστήσει μια στρατιωτική βάση στο έδαφός του. Παρά την επιρροή της Ρωσίας στον οργανισμό, ο ΚΑΚ απέφυγε να εμπλακεί στην Κιργιζική Επανάσταση του 2010, παρά τα αιτήματα του μεταβατικού ηγέτη της χώρας για βοήθεια.⁶⁰

Η ρωσική αναγνώριση της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσετίας ως ανεξάρτητων χωρών είχε επίσης αντίκτυπο στην ήδη δύσκολη κατάσταση γύρω από το περιφερειακό πλαίσιο ασφάλειας. Η δυσαρέσκεια με την υπάρχουσα ευρωατλαντική αρχιτεκτονική περιφερειακής ασφάλειας που παρατηρήθηκε τόσο από τον Πούτιν όσο και από τον Μεντβέντεφ οδήγησε στο σχέδιο της Συνθήκης Ευρωπαϊκής Ασφάλειας, η οποία αποτελεί σημαντική στιγμή στις προσπάθειες της Ρωσίας να καθορίσει την ατζέντα περιφερειακής ασφάλειας. Υπό τον Μεντβέντεφ, η Ρωσία δεν αλληλεπιδρούσε απλώς με το υπάρχον ευρωατλαντικό πλαίσιο ασφάλειας ή διαφωνούσε για τα ζητήματα που θεωρούσε ότι υπάρχουν στην αρχιτεκτονική ασφάλειας, αλλά αντίθετα ο Μεντβέντεφ πρότεινε εναλλακτικές προτάσεις. Η Ρωσία με αυτό τον τρόπο επιδίωκε να αποτρέψει την επέκταση του ΝΑΤΟ (βλ. Χάρτης 3). Το κυριότερο μεταξύ των στοιχείων που πρότεινε ο Μεντβέντεφ ήταν η δημιουργία μιας ομπρέλας συλλογικής άμυνας που θα περιλάμβανε τόσο τα κράτη μέλη του ΝΑΤΟ όσο και τις πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες. Αν και δεν ήταν ξεκάθαρο, ακόμη και για τον Μεντβέντεφ, πώς οι οργανώσεις ασφαλείας θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ήταν μια προσπάθεια της Ρωσίας να γεφυρώσει το χάσμα Ανατολής Δύσης.

Παρόλο που ο Μεντβέντεφ επιχείρησε μια νέα προσέγγιση στην αντιπυραυλική άμυνα, το σχέδιο του Μεντβέντεφ, το οποίο θα καθιστούσε μεμονωμένες χώρες υπεύθυνες για την αποτροπή της διέλευσης πυραύλων από το έδαφός τους, δεν ήταν αρχή για το ΝΑΤΟ, δεδομένου ότι η συμμαχία δεν εμπιστευόταν την ασφάλεια των κρατών μελών της σε κράτη

---

⁶⁰ Pacer, V. A. (2015). *Russian foreign policy under Dmitry Medvedev, 2008–2012*. Routledge.

μη μέλη. Η αντιπυραυλική άμυνα αποδείχθηκε ένα ζήτημα στο οποίο δεν μπορούσε να επιτευχθεί συμφωνία, αλλά υπήρξε επιτυχία στην επίτευξη μιας νέας συμφωνίας για τη μείωση των στρατηγικών επιθετικών πυρηνικών όπλων. Το ότι συμφωνήθηκε η Νέα Συνθήκη για τη μείωση των στρατηγικών όπλων, παρά τις δημόσιες παρατηρήσεις του Πούτιν και του Αντόνοφ, είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την αναγνώριση του Μεντβέντεφ ως ανεξάρτητου διαμορφωτή πολιτικής.

Ο Μεντβέντεφ εστίασε σε νομικές πτυχές και έκανε τη Ρωσία να εμφανίζεται ως χώρα με την οποία άλλοι θα μπορούσαν να συνεργαστούν. Αυτό δεν σημαίνει, ωστόσο, ότι υπήρξαν στιγμές που ο Μεντβέντεφ δεν χρησιμοποιούσε έντονη γλώσσα ή ότι ο Πούτιν δεν είχε στρατηγική να κάνει τη Ρωσία ελκυστικό σύμμαχο. Ο Μεντβέντεφ, στα τέσσερα χρόνια της προεδρίας του, είδε τη Ρωσία να παίρνει την πρωτοβουλία στην ευρωπαϊκή περιοχή και να θέτει την ατζέντα για μια συζήτηση για την αρχιτεκτονική ασφάλειας στην περιοχή. Παρόλο που αυτή η προσπάθεια τελικά απέτυχε στη δημιουργία ενός νέου εγγράφου, είχε σημαντικό ρόλο στην έναρξη της συζήτησης. Η συμφωνία για το New START, είναι ένα επίτευγμα για την προεδρία Μεντβέντεφ. Η προεδρία του Μεντβέντεφ έδειξε ετοιμότητα για διαπραγμάτευση, συμπεριλαμβανομένης της προθυμίας να κάνει παραχωρήσεις, όταν είναι απαραίτητο, και μια επιθυμία να οικοδομήσει σχέσεις με χώρες του NATO, συμπεριλαμβανομένων των Ηνωμένων Πολιτειών.⁶¹

3.4 Η Νέα εθνική στρατηγική της Ρωσίας μέχρι το 2020

Η «Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας της Ρωσικής Ομοσπονδίας έως το 2020», βασίζεται σε εθνικές στρατηγικές προτεραιότητες στους τομείς της άμυνας, της ασφάλειας του κράτους και της κοινωνίας και της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι κύριες αλλαγές από την έννοια της εθνικής ασφάλειας του 2000 είναι η μεγαλύτερη έμφαση στην ανάγκη βελτίωσης της ποιότητας ζωής των πολιτών της Ρωσίας και μια λιγότερο εχθρική στάση απέναντι στις ΗΠΑ και το NATO. Η Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας συνδυάζει στοιχεία συνέχειας, αλλαγής και προθυμίας «επαναφοράς» μιας καλής σχέσης με τις ΗΠΑ, προκειμένου να ξεπεραστούν οι αρνητικές επιπτώσεις του πολέμου στη Νότια Οσετία.

Η πρόκληση για το Κρεμλίνο είναι να ξεπεράσει τις κληρονομίες του παρελθόντος, προκειμένου να αντιμετωπίσει τους πραγματικούς κινδύνους για τη χώρα, οι οποίοι εξακολουθούν να είναι κυρίως οι εσωτερικές του αδυναμίες. Η «Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας της Ρωσικής Ομοσπονδίας έως το 2020»⁶², η οποία τέθηκε σε ισχύ από τον πρόεδρο Πούτιν τον Μάιο του 2009 αντικαθιστά την προηγούμενη, προσαρμόζοντας το επίσημο δόγμα στις θεμελιώδεις αλλαγές στο περιβάλλον ασφαλείας και στη διεθνή θέση της Ρωσίας που έχουν σημειωθεί τα τελευταία χρόνια.

---

⁶¹ Pacer, V. A., 2015 ., *Russian foreign policy under Dmitry Medvedev, 2008–2012*. Routledge.

⁶² Putin, Vladimir, May 2009, "National Security Strategy of the Russian Federation to 2020." *President of the Russian Federation*.

Η πρώτη σημαντική διαφορά μεταξύ αυτής της Στρατηγικής και της προηγούμενης Αντίληψης είναι η επίσημη προοπτική για τη θέση της Ρωσίας στον κόσμο. Στις αρχές του 2000 η κύρια ενασχόληση ήταν να σταματήσει η πολιτική, οικονομική και στρατιωτική παρακμή της χώρας, αφού δεν μπόρεσε να αποτρέψει τη στρατιωτική εκστρατεία του ΝΑΤΟ εναντίον της Γιουγκοσλαβίας. Η Ρωσία έχει ξεπεράσει επιτυχώς τις επιπτώσεις της δικής της εσωτερικής, μετασοβιετικής κρίσης καθώς το βιοτικό επίπεδο έχει βελτιωθεί, το κράτος έχει ενισχυθεί και οι προκλήσεις για την εδαφική ακεραιότητα θεωρείται ότι έχουν ξεπεραστεί.

Ο ορισμός των εθνικών συμφερόντων στη Στρατηγική είναι αξιολογώτερος από εκείνον της έννοιας της εθνικής ασφάλειας του 2000, ακολουθώντας μια πιο πρακτική, ελαφρώς λιγότερο δογματική προσέγγιση. Σύμφωνα με αυτό, τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα της Ρωσίας είναι: (1) η ανάπτυξη της δημοκρατίας, της κοινωνίας των πολιτών και της εθνικής οικονομίας, (2) για την προστασία του συνταγματικού συστήματος, της εδαφικής ακεραιότητας και της κυριαρχίας της χώρας, (3) να γίνει παγκόσμια δύναμη, προσανατολισμένη στη διατήρηση της στρατηγικής σταθερότητας και των αμοιβαία επωφελών εταιρικών σχέσεων σε έναν πολυπολικό κόσμο.

Αυτά τα μόνιμα συμφέροντα ακολουθούνται από τις «εθνικές στρατηγικές προτεραιότητες» της Ρωσίας για τα επόμενα χρόνια, οι οποίες κυρίως, περιλαμβάνουν κάτι περισσότερο από την απλή προστασία από εσωτερικές και εξωτερικές απειλές. Σύμφωνα με την Ρωσική προσέγγιση, η ασφάλεια επιτυγχάνεται μέσω της βιώσιμης ανάπτυξης, της προσωπικής ασφάλειας, το υψηλό επίπεδο διαβίωσης για τους Ρώσους πολίτες, την πρόοδο της επιστήμης, της τεχνολογίας και της εκπαίδευσης, την ορθολογική χρήση των περιβαλλοντικών πόρων και την ενεργή συμμετοχή στη διαμόρφωση ενός πολυπολικού συστήματος. Αυτή η ιδέα της βιώσιμης ανάπτυξης –η οποία εμφανίστηκε μόνο εν συντομία στο έγγραφο του 2000– έχει υιοθετηθεί ως μία από τις κύριες έννοιες σε όλη τη νέα Εθνική Στρατηγική.

Σύμφωνα με το έγγραφο, η Ρωσία στοχεύει την ανάμιξη της και την ενίσχυση της θέσης της γεωπολιτικά στο πλαίσιο των «αμοιβαία επωφελών» εταιρικών σχέσεων. Τα κύρια πολυμερή φόρουμ που αναφέρονται στο έγγραφο είναι εκείνα στα οποία ο ρόλος της Μόσχας σχεδιάζεται να αυξηθεί, όπως το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, το G-8, το G-20, το BRIC (Ρωσία, Ινδία, Κίνα + Βραζιλία), την Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (CIS), τον Οργανισμό της Συνθήκης Συλλογικής Ασφάλειας (CSTO), την Ευρασιατική Οικονομική Κοινότητα (EurAsEC) και τον Οργανισμό Συνεργασίας της Σαγκάης (SCO). Ωστόσο, οι τομείς όπου οι αντιλήψεις για την απειλή έχουν αλλάξει περισσότερο από το 2000 είναι οι σχέσεις της με το ΝΑΤΟ και τις ΗΠΑ. Όσον αφορά την Ατλαντική Συμμαχία, η προοπτική μιας νέας διεύρυνσης πιο κοντά στα σύνορα της Ρωσίας –Γεωργία και Ουκρανία– εξακολουθεί να θεωρείται απαράδεκτη από τη Μόσχα, αλλά δεν ορίζεται ως απειλή για τη στρατιωτική της ασφάλεια, όπως συνέβαινε στην προηγούμενη αντίληψη της Εθνική Στρατηγικής του 2000. Επιπλέον, η Στρατηγική τονίζει επίσης ότι η Ρωσία είναι έτοιμη να αναπτύξει σχέσεις με τον οργανισμό. Βέβαια η πρόσφατη επίθεση στην Ουκρανία, λόγω της πρόθεσης της δεύτερης να ενταχθεί στην Βορειοατλαντική Συμμαχία, έρχεται σε αντίθεση με τις προθέσεις της Ρωσίας, όπως προκύπτουν από το έγγραφο.

Η «περιορισμένη συμμετοχή» του NATO το καθιστά ανεπαρκές για την επίλυση διεθνών προβλημάτων ασφάλειας. Αυτή η ρωσική εκτίμηση για την συμμαχία σε συνδυασμό με την αδυναμία της να επηρεάσει το NATO δείχνει την πρόθεση της για μια νέα Ευρωπαϊκή Συνθήκη Ασφάλειας, στην οποία θα μπορούσε να είναι πλήρες μέλος αντί για εξωτερικός εταίρος.⁶³

Στην αντίληψη του 2000, οι ΗΠΑ θεωρούνταν τίποτα λιγότερο από τον ηγέτη ενός συνασπισμού δυτικών δυνάμεων με στόχο την παγκόσμια κυριαρχία μέσω μονομερούς στρατιωτικής δράσης. Ο τόνος της νέας στρατηγικής είναι πολύ λιγότερο εχθρικός, καθώς σύμφωνα με την Στρατηγική η Μόσχα επιδιώκει μια «ισότιμη και ουσιαστική στρατηγική εταιρική σχέση» με την Ουάσιγκτον, ειδικά για τον αφοπλισμό και τον έλεγχο των εξοπλισμών, τα μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης, τη μη διάδοση πυρηνικών, την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και τη διευθέτηση περιφερειακών συγκρούσεων. Ωστόσο, η αμερικανική υπεροχή όσον αφορά το στρατιωτικό δυναμικό και η προβλεπόμενη ανάπτυξη ενός συστήματος αντιπυραυλικής άμυνας θεωρούνται απειλές για τη στρατιωτική ασφάλεια της Ρωσίας. Για τους συντάκτες της Στρατηγικής δεν φαίνεται να υπάρχει αντίφαση με την αντίληψη των ΗΠΑ ως στρατηγικού εταίρου. Αυτό πιθανότατα χρησιμοποιείται, για να δικαιολογήσει την ανάγκη βελτίωσης της μαχητικής ετοιμότητας των ενόπλων δυνάμεων και την διατήρησης της πυρηνικής αποτροπής σε επίπεδο ισότιμο με τις ΗΠΑ.⁶⁴

Ιδιαίτερη σημασία δίδεται στην προστασία των διεθνών συνόρων της Ρωσίας από την εξάπλωση τοπικών συγκρούσεων και την παράνομη διακίνηση. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η Νότια Οσετία και η Αμπχαζία αναγνωρίζονται πλέον από τη Μόσχα ως ανεξάρτητα κράτη, οι Ένοπλες Δυνάμεις της Ρωσίας επιφορτίζονται με την προστασία των συνόρων τους. Η παρουσία ρωσικών στρατιωτικών δυνάμεων σε συγκρουσιακές περιοχές θεωρείται από την Στρατηγική ως συμβολή στη στρατηγική σταθερότητα. Επιπλέον, οι δραστηριότητες ξένων υπηρεσιών πληροφοριών καταλαμβάνουν την πρώτη θέση στον κατάλογο των απειλών για το κράτος και την κοινωνία, πριν ακόμη από την τρομοκρατία, τον εθνικό ή θρησκευτικό ριζοσπαστισμό και τον αυτονομισμό, το οργανωμένο έγκλημα, το παράνομο εμπόριο και την διαφθορά.

Μια άλλη καινοτομία στη Στρατηγική είναι η εστίαση στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών, η οποία στην έννοια του 2000 αναφέρθηκε μόνο σε λίγες φράσεις. Οι απειλές που γίνονται αντιληπτές σε αυτόν τον τομέα περιλαμβάνουν την παγκόσμια οικονομική κρίση, τον ανταγωνισμό για σπάνιους πόρους, όπως πρώτες ύλες, ενέργεια, νερό και τρόφιμα, έγκλημα, διαφθορά και προβλήματα υγείας όπως νέες επιδημίες μεγάλης κλίμακας και επέκταση του AIDS, της φυματίωσης, του εθισμού στα ναρκωτικά και του αλκοολισμού. Τα κύρια καθήκοντα για την αντιμετώπισή τους περιλαμβάνουν την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την ανάπτυξη της φαρμακευτικής βιομηχανίας και του συστήματος υγειονομικής περίθαλψης, την εγγύηση της επισιτιστικής ασφάλειας με τη χρήση της

⁶³ De la Cámara, Manuel, 2009, "European Security and EU–Russian Relations." *Revista ARI* 76 σελ. 2.

⁶⁴ Giles, Keir, 2009, "Russia's national security strategy to 2020." *NATO Defense College* .

βιοτεχνολογίας και την πρόληψη της «ανεξέλεγκτης διάδοσης» γενετικά τροποποιημένων τροφίμων. Υπήρχαν ήδη αναφορές σχετικά με αυτά τα κοινωνικά προβλήματα στο προηγούμενο έγγραφο, αν και επισκιάζονταν από πιο παραδοσιακά ζητήματα ασφάλειας, όπως το ΝΑΤΟ και την διεθνή τρομοκρατία. Η νέα Στρατηγική, από την άλλη πλευρά, τα εντάσσει ως προτεραιότητα στην έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης. Πρόκειται για μια αναγνώριση της σχέσης μεταξύ του διεθνούς καθεστώτος της Ρωσίας και της ευημερίας του πληθυσμού της.⁶⁵

Μεταξύ των οικονομικών προτεραιοτήτων, η ενεργειακή ασφάλεια είναι βαρύνουσα σημασίας για την Ρωσία και νοείται ως η ύπαρξη σταθερής ζήτησης, η ανταγωνιστικότητα των εγχώριων παραγωγών και η πρόληψη της έλλειψης ενεργειακών πόρων. Ως εκ τούτου, η Ρωσία πρέπει να διατηρήσει τη θέση της ως προμηθευτή ενέργειας στις ευρωπαϊκές κυρίως αγορές, διοχετεύοντας τα αποθέματα της αλλά και αποκτώντας πρόσβαση σε άλλες αγορές. Το μακροπρόθεσμο σενάριο αναμένεται να είναι ένας παγκόσμιος ανταγωνισμός για ενεργειακούς πόρους, ειδικά στη Μέση Ανατολή, την Αρκτική, την Κασπία Θάλασσα και την Κεντρική Ασία. Η περιβαλλοντική ασφάλεια από την άλλη εξακολουθεί να είναι ένας από τους λιγότερο ανεπτυγμένους τομείς, με ακόμη μικρότερη σημασία από ό,τι στην Στρατηγική Έννοια του 2000. Εδώ περιλαμβάνονται ορισμένα ζητήματα οικονομικού χαρακτήρα όπως ο κίνδυνος εξάντλησης των ενεργειακών αποθεμάτων. Ωστόσο, δεν υπάρχει σημαντική αναφορά στην ανάγκη ανάπτυξης εναλλακτικών πηγών ενέργειας για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής.

Συνοψίζοντας η Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας συνδυάζει στοιχεία συνέχειας και αλλαγής, πολλά από τα οποία υπήρχαν ήδη, αν και μέχρι στιγμής δεν είχαν συμπεριληφθεί στο επίσημο δόγμα ασφαλείας. Η αειφόρος ανάπτυξη θεωρείται τομέας προτεραιότητας στην νέα Στρατηγική, αν και όταν το κράτος αναγκαστεί να επιλέξει μεταξύ αυτής και των πιο παραδοσιακών προτεραιοτήτων εθνικής ασφάλειας, όπως η στρατιωτική μεταρρύθμιση σε ένα πλαίσιο περιορισμένων δημόσιων δαπανών εκτιμάται ότι οι προτεραιότητες θα μεταβληθούν. Τέλος, η Ρωσία έχει πλέον πολύ μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση ως μεγάλη δύναμη, χάρη στον αυξημένο διεθνή ρόλο της, την οικονομική της ανάπτυξη και το στρατιωτικό της δυναμικό.

3.5 Προσάρτηση Κριμαίας και η Ευρασιατική Οικονομική Ένωση

Η προσάρτηση της Κριμαίας το 2014 υπήρξε μια βίαιη λύση ενός προβλήματος που υπήρχε από την στιγμή που η Σοβιετική Ένωση δώρισε αυτήν την χερσόνησο στην Ουκρανική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία το 1954. Η χερσόνησος της Κριμαίας υπήρξε ανέκαθεν

---

⁶⁵ Morales, Javier, 2009, "Russia's New National Security Strategy: Towards a 'Medvedev Doctrine'?" *Elcano Newsletter* 60, σελ.7.

ένα αγκάθι στις σχέσεις Ουκρανίας – Ρωσίας, έχοντας μια στρατηγική θέση στη Μαύρη Θάλασσα και αποτελώντας τον κύριο ναύσταθμο του Ρωσικού στόλου στη Σεβαστούπολη.

Το 1992, η Ρωσία εκδήλωσε επίσημα την άποψή της, ότι η πράξη του 1954 ήταν παράνομη και ότι η χερσόνησος είναι τμήμα της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Αυτό ήρθε ως μια απάντηση στην πρόθεση που εξέφρασε ο τότε Ουκρανός πρόεδρος Λεονίντ Κούσμα, η Ουκρανία να γίνει μέλος του ΝΑΤΟ. Δεύτερη κομβική χρονιά για τις σχέσεις Ρωσίας – Ουκρανίας υπήρξε το 1997, όπου υπογράφηκαν δύο συνθήκες. Η πρώτη συνθήκη αφορούσε τον τρόπο με τον οποίο θα μοιραστεί ο στόλος της Μαύρης Θάλασσας, ενώ η δεύτερη που ονομάστηκε συνθήκη για τη φιλία, συνεργασία και την εταιρική σχέση Ρωσίας – Ουκρανίας αφορούσε την ενοίκιαση της ναυτικής βάσης της Σεβαστούπολης για 20 χρόνια.⁶⁶

Οι πορτοκαλί επαναστάσεις, το κίνημα Ευρωμαϊντάν και η πολιτική αναταραχή, που διαδραματιζόταν την περίοδο του 2013 στην Ουκρανία, είχε ως αποτέλεσμα την επέμβαση της Ρωσίας με παραστρατιωτικές ομάδες και μη κυβερνητικές οργανώσεις στην χερσόνησο της Κριμαίας. Η κίνηση της Ρωσίας δεν ήταν τυχαία, αφού στην χερσόνησο το 75% των κατοίκων αυτοαποκαλούνται Ρώσοι και μιλάνε Ρωσικά. Ακόμα, μπορεί ο Βλαντιμιρ Πούτιν να αποκάλεσε την επέμβαση ανθρωπιστική αλλά γίνεται ξεκάθαρο, όπως είδαμε και στην Γεωργία και την Νότια Οσετία, ότι η θεωρία περί προστασίας του Ρωσικού πληθυσμού στο εγγύς εξωτερικό έγινε για μια ακόμη φορά πράξη.

Η θεωρία του Ευρασιανισμού μέσω του Αλεξάντερ Ντούκιν είχε από χρόνια ξεκαθαρίσει τις θέσεις της όσον αφορά την Ουκρανία. Ο ίδιος είχε υποστηρίξει ότι η Ουκρανία δεν υφίσταται ως ανεξάρτητη χώρα και ότι απειλεί την συνοχή των χωρών της Ευρασίας.⁶⁷

«The sovereignty of Ukraine represents such a negative phenomenon for Russian geopolitics that it can, in principle, easily provoke a military conflict. ... Ukraine as an independent state with some territorial ambitions constitutes an enormous threat to the whole Eurasia, and without the solution of the Ukrainian problem, it is meaningless to talk about the continental geopolitics. ... The existence of Ukraine in its current borders and with a current status of “a sovereign state” is identical to an enormous blow to the geopolitical security of Eurasia and to the military incursion on its territory. Continued existence of unitary Ukraine is inadmissible. This territory must be divided into several zones corresponding to the range of geopolitical and ethnocultural realities.»⁶⁸

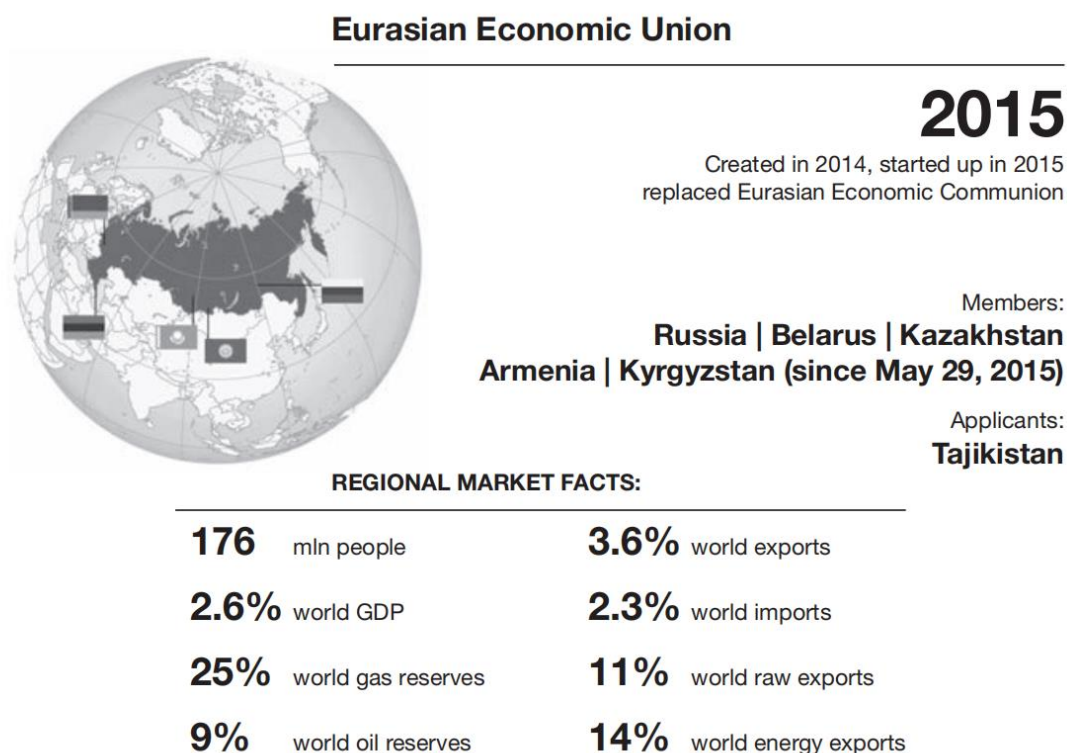
Όσον αφορά την εξωτερική πολιτική της Μόσχας στην Υπερκαυκασία, είναι γνωστό ότι καθοδηγείται από τη θέση της στη διεθνή σκηνή. Οι εξωτερικές σχέσεις της Ρωσίας με τα κράτη του Νοτίου Καυκάσου μπορεί να χαρακτηριστούν ως μια περίπτωση της νεοϊμπεριαλιστικής πολιτικής του Κρεμλίνου στο εγγύς εξωτερικό. Έτσι, η δημιουργία της Ευρασιατικής Οικονομικής Ένωσης ως νεοϊμπεριαλιστικής έννοιας είναι η κύρια συνεισφορά στην ευρασιατική ολοκλήρωση που επιδιώκει η Ρωσία. Το καθεστώς του Πούτιν χρησιμοποίησε το νέο οικονομικό μπλοκ για τα επεκτατικά του σχέδια στο εγγύς εξωτερικό,

⁶⁶ Jonathon Cosgrove, 2020, THE RUSSIAN INVASION OF THE CRIMEAN PENINSULA 2014–2015 : A Post–Cold War Nuclear Crisis Case Study, National Security Report, John Hopkins APL.

⁶⁷ Anton Shekhovtsov, Aleksandr Dugin’s Neo-Eurasianism and the Russian-Ukrainian War, Chapter 9.

⁶⁸ Alexander Dougin, 1997, The Foundations of Geopolitics: The Geopolitical Future of Russia, Arktogetja, σελ 348, 379.

προκειμένου να αποφύγει τη δημιουργία μιας ζώνης ελεύθερων συναλλαγών που περιλαμβάνει τις χώρες της περιοχής (Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Γεωργία, Λευκορωσία, Μολδαβία και Ουκρανία) και την Ευρωπαϊκή Ένωση.⁶⁹

Σχήμα 1: Τα χαρακτηριστικά μεγέθη της Ευρασιατικής Οικονομικής Ένωσης (Πηγή: Arakelyan, L. A., 2017)

Έχει υποστηριχθεί ότι η δημιουργία της ευρασιατικής ολοκλήρωσης ακολούθησε θεωρητικά τη λογική της ευρωπαϊκής οικονομικής ολοκλήρωσης, η οποία προέκυψε από την πίεση για αποφυγή συγκρούσεων και πολέμων μεταξύ των γειτονικών κρατών.⁷⁰ Οι πρωτεργάτες της ευρασιατικής οικονομικής ολοκλήρωσης, Βλαντιμίρ Πούτιν και Νουρσουλτάν Ναζαρμπάεφ, ισχυρίζονται ότι η περιφερειακή ολοκλήρωση στον μετασοβιετικό χώρο βασίζεται σε λόγους ασφαλείας και διασυννοριακούς κινδύνους, όπως συνέβη στην περίπτωση των διαδικασιών ολοκλήρωσης στη Δυτική Ευρώπη στο τέλος της δεκαετίας του 1940.⁷¹ Η ίδρυση της Ευρασιατικής Οικονομικής Ένωσης δεν μπορεί να βασίζεται στις οικονομικές εκτιμήσεις από θεωρητική άποψη της ευρωπαϊκής οικονομικής ολοκλήρωσης παρά τους ισχυρισμούς των ηγετών της Λευκορωσίας, του Καζακστάν και της Ρωσίας, αλλά μάλλον στις γεωπολιτικές ανησυχίες της Ρωσίας. Θα πρέπει να θεωρηθεί ουσιαστικά ως η επιθυμία του Κρεμλίνου για την επέκταση και για τη δημιουργία ενός νέου κέντρου εξουσίας στη μετασοβιετική εποχή. Θα μπορούσε επίσης να θεωρηθεί ότι η Ρωσία (η μεγάλη δύναμη σε

⁶⁹ Arakelyan, L. A. (2017). *Russian foreign policy in Eurasia: National interests and regional integration*. Routledge.

⁷⁰ Arakelyan, L. A. (2017). *Russian foreign policy in Eurasia: National interests and regional integration*. Routledge., σελ. 202.

⁷¹ Khitakhunov, A., Mukhamediyev, B., & Pomfret, R. (2017). Eurasian Economic Union: present and future perspectives. *Economic Change and Restructuring*, 50(1), σελ.59-77.

αυτή την περίπτωση) σχηματίζει μια νέα συμμαχία, για να αντισταθμίσει την αυξανόμενη επιρροή των ΗΠΑ, της ΕΕ και της Κίνας στην πρώην Σοβιετική περιοχή.

Η Ρωσία υιοθέτησε την ιδέα της Ευρασιατικής Ένωσης για τρεις βασικούς λόγους: 1) Ο Βλαντιμίρ Πούτιν ήθελε να δημιουργήσει τον δικό του οικονομικό πόλο, που θα ανέβαζε τη Ρωσία στο καθεστώς των μεγάλων παγκόσμιων εμπορικών δυνάμεων, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, οι Ηνωμένες Πολιτείες, και η Κίνα, 2) αυτό το μπλοκ θα εξασφάλιζε την επιρροή της Μόσχας στις οικονομικές εξελίξεις των πρώην σοβιετικών δημοκρατιών, ιδιαίτερα στην Κεντρική Ασία, για να αντισταθμίσει τη δυτική και κινεζική οικονομική κυριαρχία και 3) η Ευρασιατική Ένωση θα γινόταν μια φυσική εκδήλωση της ιδεολογίας του Πούτιν, ότι δηλαδή η Ρωσία και η ευρασιατική περιοχή αντιπροσωπεύουν ένα προπύργιο πιο συντηρητικών, παραδοσιακών και θρησκευτικών αξιών σε αντίθεση με αξίες του δυτικού πολιτισμού.⁷²

Ειδικότερα, η Ευρασιατική Οικονομική Ένωση εκτιμάται ότι θα συμβάλει στην προώθηση της περιφερειακής ολοκλήρωσης στον μετασοβιετικό χώρο μετατοπίζοντας την κύρια τάση της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής, στη γεωοικονομία με έμφαση στη διεθνή οικονομική συνεργασία.⁷³ Η κυβέρνηση Πούτιν ακολουθεί πολιτικές που στοχεύουν στην αποκατάσταση της Ρωσίας ως υπερδύναμης, διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο στις παγκόσμιες υποθέσεις. Η φιλοδοξία της εξωτερικής πολιτικής της Ρωσίας καθοδηγείται πρώτα και κύρια από την οικονομική της δύναμη. Είναι δεδομένο ότι οι προϋπάρχουσες πολιτικές και στρατιωτικές συμμαχίες με ιστορία προηγούμενης συνεργασίας, είναι ο κύριος λόγος για την προσέλκυση των κρατών μελών να συμμετάσχουν στην οικονομική ολοκλήρωση αντί για την αναζήτηση οικονομικά επωφελών εταίρων.⁷⁴ Με άλλα λόγια, η δημιουργία της Ευρασιατικής Ένωσης το 2015 περικλείει τις ιμπεριαλιστικές φιλοδοξίες της Μόσχας στο εγγύς εξωτερικό και επαναφέρει τα πρώην σοβιετικά κράτη στην τροχιά του Κρεμλίνου, χρησιμοποιώντας οικονομικές συνεργασίες.

Η Ρωσία πιθανότατα ήθελε περισσότερη, εξωτερική επιρροή και να συνεχίσει να ασκεί αυτή την επιρροή στο βαθμό που αυτή κρίνει, είτε προκαλώντας κλιμάκωση των εντάσεων, όπως με την εισβολή στην Ουκρανία, είτε προσπαθώντας να διατηρήσει την ισορροπία του φόβου επιβάλλοντας τον ηγεμονικό της ρόλο έναντι των άλλων μετασοβιετικών χωρών. Ο παρεμβατισμός της Μόσχας στη Μέση Ανατολή επέτρεψε στην κυβέρνηση του Πούτιν να γίνει αναγκαία στην περιοχή και να αποδείξει στον κόσμο ότι η Ρωσία μπορεί να προστατεύσει τα αυταρχικά καθεστώτα που απειλούνται, όπως έκανε με το καθεστώς Ασάντ στην Συρία. Η Ρωσία δεν θα μπορούσε εύκολα να περιοριστεί στην πολυπολική παγκόσμια τάξη πραγμάτων, ειδικά με την άνοδο των εθνικιστών σε αρκετές από τις μετασοβιετικές χώρες που έχουν θετική άποψη για τον Ρώσο πρόεδρο και προτιμούν μεγαλύτερους δεσμούς

---

⁷² MacFarquhar, N. (2014). Russia and 2 neighbors form economic union that has a Ukraine-size hole. *The New York Times*, 29.

⁷³ Piet, R., & Kanet, R. E. (2016). Understanding Putin's Foreign and Security Policy: Lessons from the Russian Transition. In *Shifting Priorities in Russia's Foreign and Security Policy* (pp. 51-66). Routledge., σελ. 118.

⁷⁴ Dragneva, Rilka and Katarina Wolczuk (2013) *Eurasian Economic Integration: Law, Policy and Politics*. Cheltenham, UK: Edward Elgar, σελ. 213.

με τη Μόσχα. Έτσι, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η εξωτερική πολιτική της Ρωσίας βοηθά στην επανίδρυσή της ως δύναμης ικανής να συνθέσει τις δυτικές και ισλαμικές επιρροές.⁷⁵

Η Ευρασιατική Ένωση αποτελεί τον πρώτο πραγματικά υπερεθνικό θεσμό στα 20 χρόνια μετασοβιετικών προσπαθειών επανένταξης της περιοχής.⁷⁶ Το κέρδος της Ρωσίας από την είσοδο στην ένωση αλλά και οι προηγούμενες συμφωνίες που έχουν επιτευχθεί μεταξύ των τριών χωρών στο πλαίσιο της Τελωνειακής Ένωσης (2010) και του Ενιαίου Οικονομικού Χώρου (2011) έχουν περισσότερο πολιτικό παρά οικονομικό χαρακτήρα. Η Λευκορωσία και το Καζακστάν επιδιώκουν τα δικά τους οικονομικά συμφέροντα αντί να επιδιώκουν οποιαδήποτε προσπάθεια να σχηματίσουν το υπερκράτος μεταξύ Ευρώπης και Ασίας που οραματίζεται ο Πούτιν.⁷⁷ Η Ρωσία από την άλλη είναι πιθανό να προσελκύσει περισσότερα κράτη μέλη στο νέο μπλοκ δίνοντας παροχές σε αυτά με τη μορφή μειωμένων τιμών για το φυσικό αέριο και το πετρέλαιο. Για παράδειγμα, στην Αρμενία, η οποία επρόκειτο να συνάψει συμφωνία ελεύθερου εμπορίου με την ΕΕ, προσφέρθηκε φυσικό αέριο το 2014 στην τιμή που πλήρωσε η Λευκορωσία (περίπου 170–180 δολάρια ανά 1.800 κυβικά μέτρα) και άλλαξε γνώμη για τον προμηθευτή της.

Η Ευρασιατική Ένωση δεν αποτελεί την πρώτη προσπάθεια του Πούτιν να ευθυγραμμίσει τον μετασοβιετικό χώρο πολιτικά και οικονομικά με την γραμμή της Ρωσίας.⁷⁸ Ο Ρώσος πρόεδρος χρησιμοποίησε την προσέγγιση διοίκησης και ελέγχου, για να αναγκάσει τα πρώην σοβιετικά κράτη, μεταξύ αυτών την Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν, τη Γεωργία, τη Μολδαβία και την Ουκρανία, να προσχωρήσουν σε τελωνειακή ένωση υπό τη Ρωσία. Η ουκρανική αντίθεση στην «προσφορά» του Πούτιν μετατράπηκε σε προσάρτηση της Κριμαίας. Για τη Ρωσία, η κρίση της Ουκρανίας επηρέασε άμεσα τα συμφέροντα της, καθώς οι δυτικές κυρώσεις υπό τις ΗΠΑ που ακολούθησαν είχαν εξουθενωτικές επιπτώσεις στην εσωτερική οικονομία της. Ωστόσο, η συντριπτική πλειοψηφία του ρωσικού λαού φάνηκε πρόθυμη να υποστεί τις οικονομικές συνέπειες της συνεχιζόμενης κρίσης. Η Ρωσία είχε εισέλθει σε μια σοβαρή οικονομική κρίση, που προκλήθηκε από την κατάρρευση του εξαρτώμενου από το πετρέλαιο οικονομικού μοντέλου της, το οποίο επιδεινώθηκε από τις δυτικές κυρώσεις ως απάντηση στις ενέργειες της Μόσχας στην Ουκρανία και ιδιαίτερα από τη βουτιά της τιμής του πετρελαίου.⁷⁹

---

⁷⁵ Tsygankov, A. P. (2019). *Russia's foreign policy: change and continuity in national identity*. Rowman & Littlefield., σελ. 5.

⁷⁶ Lomagin, Nikita A. (2014) "Russia's CIS Policy and Economic and Political Transformations in Eurasia," in Roger E. Kanet and Rémi Piet (Eds.) *Shifting Priorities in Russia's Foreign and Security Policy*. Aldershot, UK: Ashgate, σελ. 115.

⁷⁷ Panin, A. (2014). For Russia Eurasian Union is about politics, not economy. *The Moscow Times*. last accessed, 31, 15.

⁷⁸ Lomagin, Nikita A. (2014) "Russia's CIS Policy and Economic and Political Transformations in Eurasia," in Roger E. Kanet and Rémi Piet (Eds.) *Shifting Priorities in Russia's Foreign and Security Policy*. Aldershot, UK: Ashgate, σελ. 117.

⁷⁹ Trenin, D. (2016). A five-year outlook for Russian foreign policy: demands, drivers, and influences. *White Paper, Carnegie Moscow Centre, Moscow, March*. *ASSESSING EUROPEAN NEIGHBOURHOOD POLICY*, 169.

Ο ρωσικός λαός φάνηκε να επιδεικνύει τη γνωστή ανθεκτικότητά του κάτω από δύσκολες συνθήκες. Η εθνική ταυτότητα της Ρωσίας, συμπεριλαμβανομένης της Κριμαίας και των ρωσικών κοινοτήτων στην ανατολική Ουκρανία, δοκιμαζόταν επίσης από την κρίση της Ουκρανίας. Επιπλέον, η εθνική ταυτότητα της Ρωσίας θα αμφισβητούταν σοβαρά, εάν έχανε το προσαρτημένο έδαφος της Κριμαίας. Καθώς η κρίση στην Ουκρανία βάθυνε, η Ρωσία έδειξε την αποφασιστικότητά της να διατηρήσει την πορεία της σε πείσμα των δυτικών κυρώσεων και επικρίσεων υπό την ηγεσία των ΗΠΑ.

Η ύπαρξη και το γόητρο της Ρωσίας ως ανεξάρτητου, κυρίαρχου και βιώσιμου έθνους δεν απειλούταν από την κρίση στην Ουκρανία αλλά από την πιθανή κλιμάκωση και την στρατιωτική αντιπαράθεση μεταξύ της Ρωσίας, των ΗΠΑ και των Ευρωπαίων συμμάχων τους. Αντίθετα, σήμερα, η εθνική ταυτότητα της Ρωσίας θα απειληθεί ανάλογα με την έκβαση της σύγκρουσης στην Ουκρανία, για παράδειγμα εάν η Ρωσία χάσει το προσαρτημένο έδαφος της Ουκρανίας.

Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας τα παραπάνω κεφάλαια, καταλήγουμε σε κάποιες γενικεύσεις και σε συμπεράσματα όσον αφορά την εξωτερική πολιτική της σύγχρονης Ρωσικής Ομοσπονδίας σε συνδυασμό με την θεωρία του Ευρασιανισμού.

Η θεωρία του Ευρασιανισμού, όπως είδαμε, αποτελεί όχι μια σταθερή αλλά μια δυναμική θεωρία που μεταβλήθηκε ανά τους αιώνες κρατώντας μια κοινή βάση. Κοινή βάση του κινήματος του Ευρασιανισμού, είναι ο Ευρασιανικός χαρακτήρας της Ρωσίας, δηλαδή, ο Ανατολικός προσανατολισμός και η κομβική επιρροή που δέχτηκε από τους Μογγολικούς και Ασιατικούς πληθυσμούς τους προηγούμενους αιώνες και διαμόρφωσαν τον χαρακτήρα της. Η θεωρία του Ευρασιανισμού δεν αποτελεί απλά μια θεωρία, αλλά μια ιδεολογία που αποτυπώνεται σε αρκετές εκφάνσεις της Ρωσικής πολιτικής. Αυτή, όπως είδαμε, μεταβλήθηκε μέσα στην ιστορία όπως ακριβώς και το διεθνές σύστημα. Ξεκίνησε σε μια περίοδο που η Ρωσία προσπαθούσε να βρει το δρόμο της και την ταυτότητα της τον 19ο αιώνα, πέρασε και εξελίχθηκε μέσα από τον 1ο Παγκόσμιο πόλεμο και την Οκτωμβριανή επανάσταση, η οποία ανέτρεψε το καθεστώς των Τσάρων και οδήγησε πολλούς εκφραστές του κινήματος στην εξορία, και τέλος φτάνοντας στο σήμερα που το κίνημα απομακρύνθηκε από την ρομαντική χροιά και πλέον εκφράζεται μέσα από όρους γεωπολιτικής ισχύος.

Οι πρώτοι εκφραστές της θεωρίας υποστήριζαν το σλαβικό και ορθόδοξο χαρακτήρα του Ρωσικού πολιτισμού και το είχαν ως ασπίδα ενάντια στον δυτικό πολιτισμό. Ο Κλασικός Ευρασιανισμός, όπως είδαμε, είχε ένα πιο ρομαντικό όραμα για την κατεύθυνση της χώρας και την μοναδικότητα του Ρωσικού πολιτισμού που ενώνει τους πολιτισμούς της Στέπας με τους Σλάβους. Αποτελούνταν από όλων των ειδών τους επιστήμονες και όχι μόνο ιστορικούς, Έδωσε μια διαφορετική προσέγγιση μακριά από τις Δυτικές θεωρίες περί ατομισμού και φιλελεύθερης δημοκρατίας. Τέλος, ο Νέο- Ευρασιανισμός πρόσθεσε ένα ακόμα λιθαράκι στην θεωρία, φέρνοντας τους γεωπολιτικούς όρους του Μακκίντερ περί Heartland στην Ευρασιανική θεωρία. Μέσω της βιβλιογραφίας του Αλεξάντερ Ντούγκιν, έγινε κατανοητός ο τρόπος με τον οποίο η Ρωσία σήμερα αντιλαμβάνεται τον κόσμο και την θέση που προσπαθεί να έχει στο διεθνές σύστημα.

Στο τρίτο κεφάλαιο, έγινε μια ιστορική αναδρομή στις πολιτικές που εφάρμοσε η Ρωσική Ομοσπονδία και ειδικότερα στην εξωτερική πολιτική από το 1998- 2015 και καταλήξαμε στα εξής συμπεράσματα.

Αρχικά, η πρώτη σημαντική εμφάνιση του Ευρασιανισμού στην Ρωσική πολιτική έγινε με την αντικατάσταση του υπουργού εξωτερικών Andrei Kozyrev, με τον Ευρασιανιστή Yevgeny Primakov το 1996. Η κίνηση αυτή αποτέλεσε τη στροφή της Ρωσικής εξωτερικής πολιτικής με γνώμονα τον πραγματισμό και την επιδίωξη ενός ποπλυπολικού κόσμου, μακριά από την Αμερικανική ηγεμονία.

Ο πόλεμος στο Κόσσοβο, που έφερε την εδραίωση της ηγεμονίας των ΗΠΑ στον κόσμο, άλλαξε την συμπεριφορά της Ρωσίας προς την Δύση. Η συγκεκριμένη κίνηση έδωσε το έναυσμα στην Ρωσική Ομοσπονδία να σκεφτεί νέες στρατηγικές που θα την εντάξουν στην

παγκόσμια σκακιέρα. Οι πόλεμοι στην Τσετσενία και στην Γεωργία αντικατοπτρίζουν την εφαρμογή της Ευρασιατικής θεωρίας στην Ρωσική εξωτερική πολιτική που πλέον λειτουργεί ως μια αυτοκρατορία και όχι ως άλλη μια παγκόσμια δύναμη. Επομένως, πλέον θα επεμβαίνει στην σφαίρα επιρροής της και στον κόσμο γενικότερα.

Επιπροσθέτως, η ανάληψη της εξουσίας από το Βλαντιμίρ Πούτιν το 2000 έφερε μαζί της και την νέα αντίληψη της εξωτερικής πολιτικής της Ρωσίας και αντικατέστησε αυτή του 1993. Πιο συγκεκριμένα, τονίστηκε η σημασία του εγγύς εξωτερικού και η ύποπτη εξάπλωση του NATO στις CIS χώρες. Οι πολιτικές του Πουτίν, κατέστησαν σαφές αυτό που είχε πει το 2016 ο Τρένιν «Η Ρωσία απομακρύνθηκε από την Ευρωπαϊκή επιλογή και αναγνωρίζει τον εαυτό της με βάση τον πολιτισμό και την ιστορική παράδοσή της όπως ακριβώς αναφέρει και η θεωρία του Ευρασιανισμού.»

Εξετάζοντας την Ρωσική εξωτερική πολιτική από το 1998 έως το 2015, έγινε αντιληπτή η μεγάλη αλλαγή που έφερε η άνοδος του Βλαντίμιρ Πούτιν στην εξουσία της χώρας και η στροφή της χώρας από μια δυτικοκεντρική κατεύθυνση σε μια Ευρασιατική. Οι διάφορες πολιτικές της Ρωσικής εξωτερικής πολιτικής, που είδαμε στο τρίτο κεφάλαιο, κατέστησαν σαφές ότι ο Ευρασιατικός προσανατολισμός γίνεται με μικρά βήματα κάθε φορά. Το δόγμα που ακολουθείται φαίνεται ότι πηγάζει από την απομόνωση που βιώνει η Ρωσία μέσα σε ένα παγκόσμιο σύστημα που διοικείται από την Δύση και τις ΗΠΑ κατ' επέκταση. Για να αντιμετωπίσει αυτή την συμπεριφορά και να υποστηρίξει τα συμφέροντα της στο εξωτερικό, η Ρωσία κατεύθυνε την εξωτερική της πολιτική με βάση την θεωρία του Ευρασιανισμού.

Συστατικά αυτού του δόγματος, που επικρατεί από το 2000 περίπου στη Ρωσική εξωτερική πολιτική, είναι κάποιες βασικές αρχές. Αρχικά, απορρίπτει το πολιτικό και κοινωνικό-οικονομικό σύστημα των Δυτικών χωρών, επιλέγει μια Κυριαρχική – Αυταρχική δημοκρατία και δημιουργεί την Ευρασιατική Ένωση. Ακόμα, βλέπουμε την υποστήριξη και την δημιουργία διεθνών οργανισμών, οι οποίοι ελέγχονται ευκολότερα από τη Μόσχα. Στη συνέχεια, είναι προφανές ότι η Ρωσία προσπαθεί να ανακτήσει το κύρος της παγκόσμιας δύναμης, που απώλεσε μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης. Έτσι, προσπαθεί να αλλάξει το μοντέλο ενός διεθνούς συστήματος, στο οποίο υπάρχει ένας ηγεμόνας, και στοχεύει σε ένα πολυπολικό σύστημα. Οι πόλεμοι στην Γεωργία βασίζονταν σε αυτή τη λογική. Τέλος, μέσω της θεωρίας του Ευρασιανισμού και κυρίως του Νέο- Ευρασιανισμού, η Ρωσία βλέπει και χωρίζει τον κόσμο γεωγραφικά, οικονομικά και στρατηγικά βασισμένη στη λογική του zero-sum game, βλέποντας όλους τους δρώντες ανταγωνιστικά. Η λογική του εγγύς εξωτερικού και των σφαιρών επιρροής φαίνεται ότι αντικατοπτρίζει αυτό το δόγμα, όπως εξάλλου έχουμε δει και από τις προτεραιότητες που θέτει στις στρατηγικές ασφαλείας ανά τα χρόνια. Η προσάρτηση της Κριμαίας αποτελεί απτό παράδειγμα αυτής της λογικής.

Η τροχιά της Ρωσικής εξωτερικής πολιτικής δεν φαίνεται να αλλάζει στο κοντινό μέλλον αφού ακόμα και σήμερα εφαρμόζονται πολιτικές που προσανατολίζονται προς την Ανατολή. Η περίοδος Πούτιν φαίνεται ότι θα παραταθεί στο Ρωσικό πολιτικό σύστημα και αυτό συνεπάγεται με τη διατήρηση του δόγματος του Ευρασιανισμού.

Παράρτημα

Χάρτης 1 : Η Σοβιετική Ένωση χωρισμένη ανά Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία.

Πηγή: Encyclopedia Britannica (<https://www.britannica.com/>)

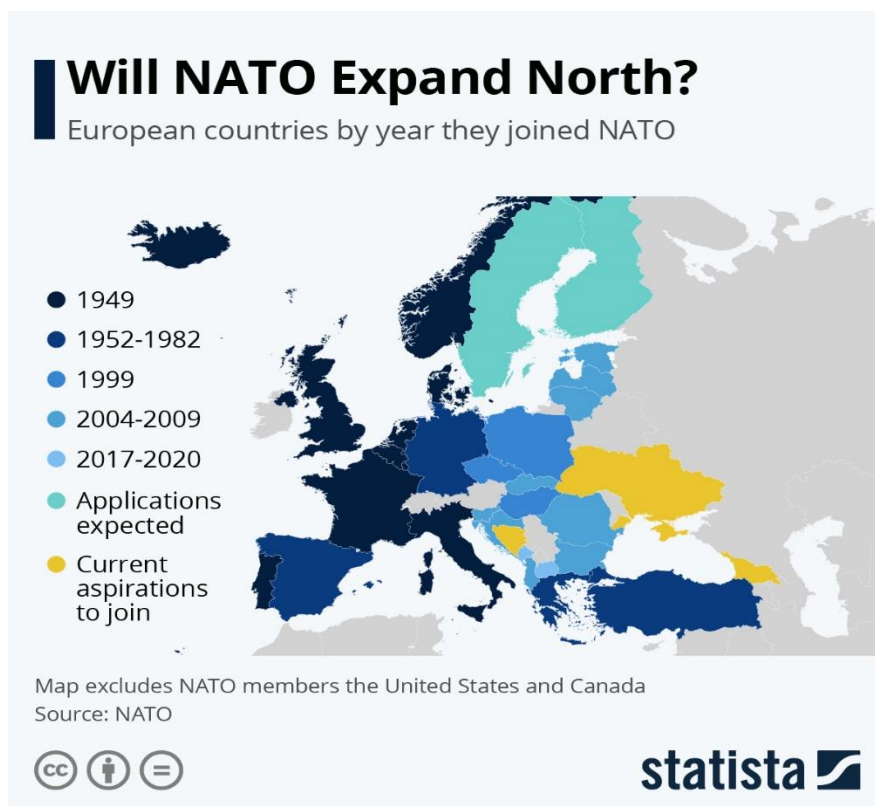
Χάρτης 2 : Federal regions of the Russian Federation.

Πηγή: (base map © DIK -Publishing House: Design. Information. Cartography).

Χάρτης 3 : Η επέκταση των χωρών του NATO ανά χρονολογία.

Πηγή : Statista (<https://www.statista.com/chart/26674/european-countries-by-year-of-joining-nato/>)

Χάρτης 4 : Η Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (Commonwealth of Independent States) το 1991.

Πηγή : Britannica (<https://www.britannica.com/topic/Commonwealth-of-Independent-States>)

Βιβλιογραφία

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Δημήτρης Β. Τριανταφυλλίδης, (2022), Η αυτοκρατορική νοσταλγία της Ρωσίας, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη
- Ιατρίδης Πάνος (2020), “Η Ρωσική εξωτερική πολιτική στην Ευρασία”, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Πανεπιστήμιο Πειραιώς
- Νίκος Τζιανίδης, (2022), Το ΝΑΤΟ βομβαρδίζει τη Γιουγκοσλαβία: Η Ιστορία παραγράφει τις αμαρτίες των δυνατών – Οι άμαχοι πληρώνουν πάντα τα λάθη των ανίσχυρων, Έθνος
- Σκοτινιώτης, Α. (2017), “Η πολιτική της Ρωσίας στον Καύκασο και η θέση της Ελλάδας”, Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Πειραιώς

ΑΓΓΛΟΓΛΩΣΣΗ

- A.P. Tsygankov,(2003), Mastering space in Eurasia: Russia’s geopolitical thinking after the Soviet break-up, Communist and Post-Communist Studies 36
- Alan Ingram, (2001), Alexander Dugin: geopolitics and neo-fascism in post-Soviet Russia, UK, Political Geography 20
- Alexander and Sergey A. KARAGANOV (1992) The Idea of Russia. International Affairs (Moscow) 38(12)
- Alexander Dougin, (1997), The Foundations of Geopolitics: The Geopolitical Future of Russia, Arktogeta
- Ambrosio, Thomas.(2017) Challenging America’s global preeminence: Russia’s quest for multipolarity. Routledge
- Andrei Makarychev, Russian Federation, Country Profile (The Medvedev presidency: Russia’s changing profile).
- Andrew T. Stafford (2015), Eurasianism: a historical and contemporary context, California
- Anne Beitane, (2013), Understanding Russia’s Foreign Policy Rationale, Latvijas Ārpolitikas Institūts
- Anton Shekhovtsov, Aleksandr Dugin’s Neo-Eurasianism and the Russian-Ukrainian War
- Arakelyan, L. A. (2017). Russian foreign policy in Eurasia: National interests and regional integration. Routledge
- Arakelyan, L. A. (2017). Russian foreign policy in Eurasia: National interests and regional integration. Routledge.
- Aris, S. (2011). Eurasian Regionalism. The Shanghai Cooperation Organization. New York, Estados Unidos de Norte America: Palgrave
- Colombo, Roberto, and Emil Aslan Souleimanov. Counterinsurgency Warfare and Brutalisation: The Second Russian-Chechen War. Routledge, 2021.
- De la Cámara, Manuel, (2009), "European Security and EU–Russian Relations." Revista ARI

- Dragneva, Rilka and Katarina Wolczuk (2013) Eurasian Economic Integration: Law, Policy and Politics. Cheltenham, UK: Edward Elgar, σ. 213
- Dugin, A. 2002, Osnovy Evrazijstva, Arktogaia, Moskva
- Dugin, A. G. (2022). Eurasianism as a Non-Western Episteme for Russian Humanities: Interview with Alexander G. Dugin, Dr. of Sc. (Political Sciences, Social Sciences), Professor, Leader of the International Eurasian Movement. Interviewed by M.A. Barannik. Vestnik RUDN. International Relations, 22(1) <https://doi.org/10.22363/2313-0660-2022-22-1-142-152>
- Fuller, E. (2013). Azerbaijan's Foreign Policy and the Nagorno-Karabakh Conflict. Universitäts-und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt.
- Giles, Keir, (2009), "Russia's national security strategy to 2020." NATO Defense College
- Gleason, G., & Shaihtudinov, M. E. (2005). Collective security and non-state actors in Eurasia. International Studies Perspectives, 6(2)
- Godzimirski, Jakub M. "Russian national security concepts 1997 and 2000: A comparative analysis." European Security 9.4 (2000)
- Hanna Smith,(2014), Russian Greatpowerness: Foreign policy, the Two Chechen Wars and International Organisations
- Huntington, S.P. 1998, The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order,
- Jafe Arnold and John Stachelski, (2020), Foundations of Eurasianism, Prav publishing, Volume I
- Jonathon Cosgrove, (2020), THE RUSSIAN INVASION OF THE CRIMEAN PENINSULA 2014–2015 : A Post–Cold War Nuclear Crisis Case Study, National Security Report, John Hopkins APL
- Kanet, R. (Ed.). (2010). Russian foreign policy in the 21st century. Springer.
- Khitakhunov, A., Mukhamediyev, B., & Pomfret, R. (2017). Eurasian Economic Union: present and future perspectives. Economic Change and Restructuring, 50(1)
- Kuchins, A. C., & Zevelev, I. A. (2012). Russian foreign policy: Continuity in change. The Washington Quarterly, 35(1)
- Kvitsinsky, Y., & Shtodina, I. (2007). Today Kosovo, tomorrow the world?. International Affairs, (4)
- Larsson, R. L. (2006). Russia's Energy Policy: Security dimensions and Russia's reliability as an energy supplier. Swedish Defence Research Agency (FOI), σελ. 61
- Lomagin, Nikita A. (2014) "Russia's CIS Policy and Economic and Political Transformations in Eurasia," in Roger E. Kanet and Rémi Piet (Eds.) Shifting Priorities in Russia's Foreign and Security Policy. Aldershot, UK: Ashgate, σ. 115
- MacFarquhar, N. (2014). Russia and 2 neighbors form economic union that has a Ukraine-size hole. The New York Times, 29.
- Marina Peunova (2008) An Eastern Incarnation of the European New Right: Aleksandr Panarin and New Eurasianist Discourse in Contemporary Russia , Journal of Contemporary European Studies, 16:3
- Mark Bassin, 2014, Eurasianism "Classical" and "Neo": The Lines of Continuity, Censan International.
- Marlene Laruelle,2008, Russian Eurasianism: An Ideology of an Empire, trans. Mischa Gabowitsch (Washington, D.C.: Woodrow Wilson Center Press), I

- Meshdi Ismailov,(2016), Geopolitical approach to civilizations in the eurasianist thought of Alexander Panarin, Journal of economics and political sciences, Baku, No3
- Mikoyan, Sergo.,(1998) "Russia, the US and regional conflict in Eurasia." Survival 40.3
- Morales, Javier,(2009), "Russia's New National Security Strategy: Towards a 'Medvedev Doctrine'?" Elcano Newsletter 60
- Nikolas K. Gvosdev,(2007), Russia: "European But Not Western?"
- P.N. Savitsky,(1997), Continent Eurasia, Agraf, Moscow
- Pacer, V. A. (2015). Russian foreign policy under Dmitry Medvedev, 2008–2012. Routledge
- Pain, E., & Love, R. R. (2000). The second Chechen war: The information component. Military Review, 80(4)
- Panin, A. (2014). For Russia Eurasian Union is about politics, not economy. The Moscow Times. last accessed, 31, 15.
- Piet, R., & Kanet, R. E. (2016). Understanding Putin's Foreign and Security Policy: Lessons from the Russian Transition. In Shifting Priorities in Russia's Foreign and Security Policy (pp. 51-66). Routledge.
- Pihla Bernier, (2018), Yevgeny Primakov's Operational Code and Russian Foreign Policy, Master Thesis, University of Tampere
- Putin, Vladimir, May 2009, "National Security Strategy of the Russian Federation to 2020." President of the Russian Federation
- Schaefer, Robert W. The insurgency in Chechnya and the North Caucasus: From gazavat to jihad. ABC-CLIO, 2010.
- Schweller, R. L. (2009). Neoclassical realism and state mobilization: expansionist ideology in the age of mass politics. Neoclassical realism, the state, and foreign policy
- Shevtsova, L. (2007). Russia lost in transition: the Yeltsin and Putin legacies. Carnegie Endowment
- Steven K. Voytek, 2012, Eurasianist Trends in Russian Foreign Policy: A Critical Analysis Policy: A Critical Analysis
- Steven K. Voytek, 2012, Eurasianist Trends in Russian Foreign Policy: A Critical Analysis Policy: A Critical Analysis
- Touchstone Books, London.
- Trenin, D. (2016). A five-year outlook for Russian foreign policy: demands, drivers, and influences. White Paper, Carnegie Moscow Centre, Moscow, March. ASSESSING EUROPEAN NEIGHBOURHOOD POLICY, 169.
- Tsygankov, A. P. (2019). Russia's foreign policy: change and continuity in national identity. Rowman & Littlefield.